

A POKRIF

Irodalmi Folyóirat · 2022. nyár
XV. évfolyam 2. szám

Apokrif

Irodalmi folyóirat
megjelenik negyedévente
XV. évfolyam, 2. szám
2022. nyár

Főszerkesztő

Nyerges Gábor Ádám *(vers)*

Szerkesztők

Murza Tímea *(főszerkesztő-helyettes, próza)*

Mizsur Dániel *(kritika)*

Veress Dániel *(kép)*

Tamás Péter *(műfordítás)*

Anima Praesens

Fráter Zoltán

•

Munkatársak

Dénes Gergő *(korrektúra)*

Molnár A. Aliz *(tördelés, címlap, Apokrif Online)*

Szerkesztőség

1052 Budapest, Vitkovics Mihály u. 7. IV/1

Tel.: (1) 951 8518; (30) 876 1473

apokriflap@gmail.com

<http://www.apokrifonline.com>

Felelős kiadó

Palimpszeszt Kulturális Alapítvány

Nyomda

Könyvpont Nyomda Kft.

Felelős vezető: Gembela Zsolt

A folyóirat emblémája Hlatki Dorottya munkája.

Copyright © 2022 Az Apokrif 2022/2. számának szerzői és szerkesztői

Megjelenik 250 példányban; az egyes példány ára 500 Ft

ISSN 2060-3207

Szépirodalom

- 7** Sajó László
Végkifejlet
- 12** Hirsch Máté
A dán királyfi továbbtanulási lehetőségeiről
- 14** Kerber Balázs
Napkigyó; Pirulák
- 17** Masszi Bálint
A botrány
- 38** Láng Orsolya
a prágai énekeskönyvből
- 39** Semság Tibor
A kispolgár tekintete; Vákuum
- 42** Ahmet Hamdi Tanpınar
Az Időszabályozó Intézet (részlet; ford. Szöllőssy Balázs)
- 53** Halmi Tibor
Kesztyűbábok

Látószög

- 56 **Kísértet járja be Kelet-Európát – az animizmus kísértete**
(Kortmann Járay Katalin és Veress Dániel beszélgetése)

Látótávolság

- 63 **Turbuly Lilla: Beszélni nehéz**
(Fehér Renátó: Torkolatcsönd)
- 67 **Kertai Csenger: Valaki késik**
(Kabai Lóránt: moaré)
- 71 **Gábrriel Nóra: Mindennapi magányosság**
(Vonnák Diána: Látlak)

Illusztrációk

A lapszám képeit **Kortmann Járay Katalin** munkái közül válogattuk. A címlapon a *Vakfoltok* látható (2019–2020, analóg fotó, műszőrme).

Kortmann Járny Katalin
Maradandó maradék, 2021
föld, homok, agyag, kő, beton, polimergyurma

Sajó László

Végkifejlet

(négy sorosok)

kollázs Pilinszky utolsó soraiból

hogy kezemet kezédbe tettem
boldogságtól ödémás kézfejet.
és üss vele, ahogy *akkor* ütöttél.
hogy üdvödet szemmel kövessem. történeted.

a sírás ünnepélye.
csorog alá, csorog az üres árok.
időtlen sírást hallani!
Sehol se vagy. A napon állok.

hiszen itt is jelen vagy.
Istenem, betakartál régen.
mutál vékonyka földi jelenlétem.
a jelenidő vitrinében égek!"

mint egy katonatemető.
mint elítélt fegyencek.
szótlatlanul ül pohár bora előtt.
szemközt a lincselő tömeggel.

Mielőtt asztalhoz ülnénk.
Az alkohol mindent helyére rak.
Félek. Kérem a köpenyem."
Begombolom halálomat.

egy nadrágszár a szürkületben.
csak egy marad: nadrágja ráncai.
halálon túli fegyelemben.
egyetlen egy rózsára, uraim.”

útszéli Isten.
csak néz, és meg sem ismer.
csak én látlak. Vagy én se.
és olyan édes. Úgy igazi minden.

Most pedig induljunk haza.
gyufát gyújt és megágyaz éjszakára.
meg-megrándul a hóhér kosara
Eresszétek szabadon a kutyákat.

mindíg is hazavágytam.
és mindeneknél boldogabban.
halálunk monstranciájában.
elfogadjuk az elfogadhatatlant.

megszökik a világ.
a távozó sereg zaját.
Én nem tudom, honnan.
megjönnek a csatagos virradatban.

Frankfurt – 1945.
Ott áll megint az ajtó előtt.
az elveszettek találnak haza.
a semmiből és eleresztem őt.

mint halottját az itthagzott.
kik összebújva megmerednek.
holott a párna megfeneklett.
a foszló csillagok.

ragyogjatok, ragyogjatok!
Et resurrexit tertia die.
S ő harmadnap föltámadott.
árnyéka vagyunk valamennyien.

egyetlen olvasmányomat.
marék vízként arcához emeli?
holtfáradt, óriás kisértet.
most már a szívemet követeli.

Vesztőhely télen. Semmit sem tudunk.
gyilkol és gyujtogat a nyár.
Mészárszékablakában. áll a fiú.
könyörög, mutatja magát.

mielőtt földre roskadt.
A rongyhomokra teste rongya
és úgy kopár, ahogy egy angyal.
felköltözik a halálos magasba.

és megpróbálom feléd fordítani a fejemet.
Óh, vestőhelyek illata!
Ki eszelhet ki nála szomorúbbat?
Piéta és laterna mágika.

Csak melegedni, mint az üdvözültek.
és a bárány, amikor értejönnek.
én lennék, ki megöltem?
és trónra száll. És megnyitja a könyvet.

Utolsó áldozás.
Ahogyan a tenger az összetört szentségtartóban.
de a cellák nem válaszolnak
az őrületben élő antilopnak.

mint szalma közt kidöntött pléhedény.
Ma ontják véretem.
mindezt tudtam, és mégse volt elég.
De ez se végleges.

Először nézel a *mi* éjszakánkba.
Csak nagysokára tünt elő a vér.
párnát a pusztulásnak.
úgy legyen végre csupasz és fehér.

és nem történt meg, holott elkövettem.
de ami történt, valahogy mégse tud végetérni.
végre zuhanni kezdett.
mindennél egyszerűbb csend, ez lesz.

mire gyűltetek össze hát?
Hideg szél fújdogál.
Egy bizonyos: későre jár.
sarkig kitárult a halál.

Majd elaltat az örök dudolás.
amit az Atya küld majd a világra.
iszonyu lenne fölriadnom.
a törvénytelen ragyogásban.

visszahelyezzük a halottat?
örökös baleset.
És el lehet ásni.
szégyenletes emlékemet.

Hirsch Máté

A dán királyfi továbbtanulási lehetőségeiről

„Öcsém, fiam, aggódva nézzük sorsod.
Ez a sötét felettébb rosszul áll,
s habár szivünk kegyelmét épp így hordod,
kérünk, Wittenbergában passziválj!

Minorod nem skandinavisztika,
s ez, tudd, sérti az államérdeket.
Bár Dánia lelkednek kasztnija,
azért Norvégiától intelek.

Talán a jó színházak németek,
de vannak máshol is remek szakok:
keletre fogászt olcsón képzenek,
nyugatra a jogot hallgathatod.

Inkább velünk maradsz? Szivünk repes!”
„Az oktatás, anyám, itt ingyenes.”

Kortmann Járny Katalin
Artefaktumok (az installáció részlete), 2019–2020
porcelán, szárazvirág

Kerber Balázs

Napkígyó

Kék trambulín a tornaterem
közepén. Ugrálok rajta egy rejtőző
időben. Óceánkör, fodros határ,
nem esem ki a percből. Lehet
színe a napoknak, a nagyobb
hullámoknak, lehet a séta zöldes
és elmosódó. Ha körülnézek,
az idő csak hó, tekintetem határa,
a gondolat ujja. Lemezt tapintani,
lemezen állni. Házfalak, tömbök
égnek a szememben, sárga kövek
sugarai. Hosszú repedés tekereg
a betonon. Fényes vonal félálomban.
Süvít az út.

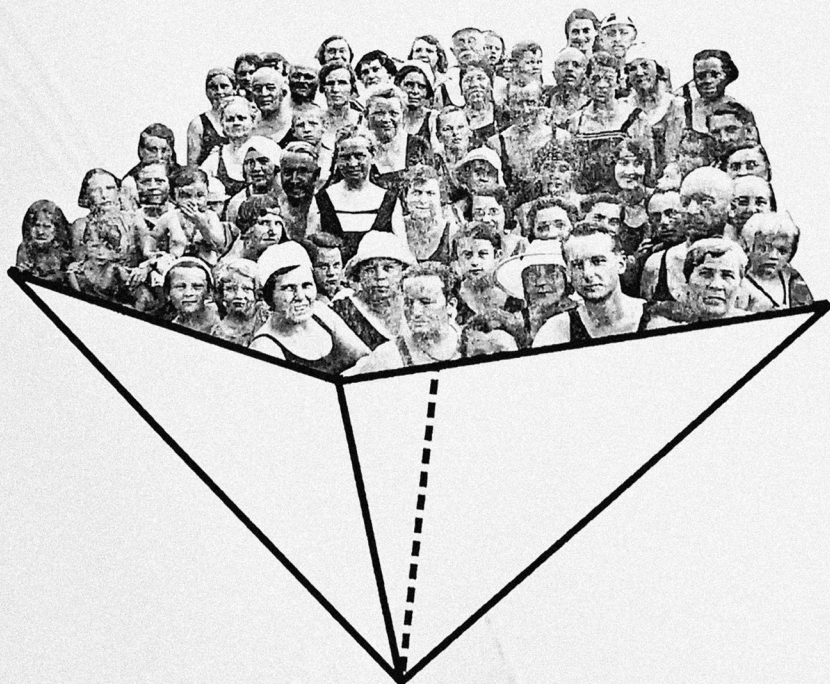
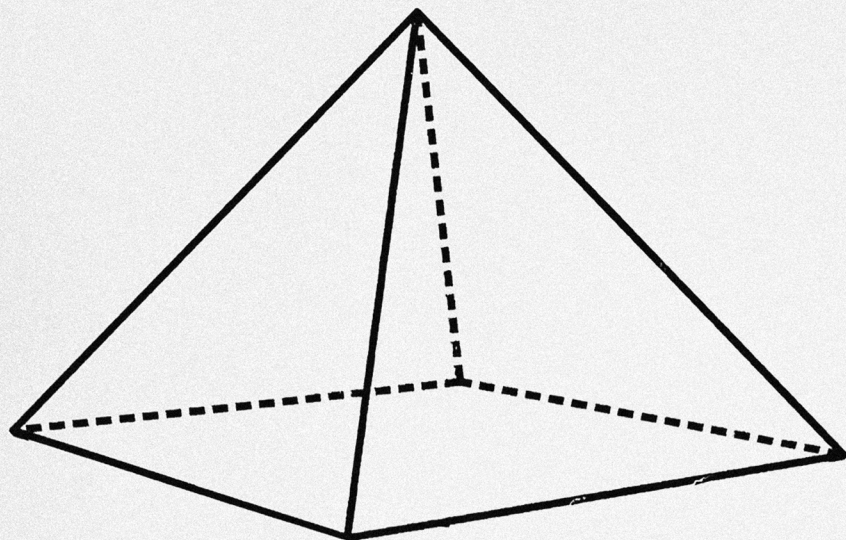
Pirulák

Hajnali ajtó lilája.
Valaki felkelt az asztaltól,
szemében köd vagy kristálypohár,
arca előrehajol, mozgó szürke.
Mit húz arrébb az ujj? Lepedő-
mélyedéseket, komor időjárást,
se nem világos, se nem sötét
égen a fecniket. Megakad egy
szikra, inog, fehér pirula. Terítõn
moccan a kéz. Olyan az álom,
mint a barna kábaság, a sörhab,
mint taxin hazamenni. Ablakban
ül a szemem. Elvonul egy-egy
homályos utca, sikló kontúrjaival.
Ugyanannyi óra, ugyanannyi perc.

Kortmann Járny Katalin

Fantazmagória (az installáció részlete), 2019–2020

papír, kollázs

Masszi Bálint

A botrány

Persze botrány lett belőle. Botrány a legritkább esetben lesz abból és csak abból, ami éppen elhangzik vagy megtörténik, hiszen ilyesmi csak a fizika törvényeit meghazudtoló módon lenne lehetséges: amikor kirobban a botrány, ugyanannak és ugyanúgy kellene elhangzania vagy megtörténnie, ami és ahogy a múltban már elhangzott, illetve megtörtént, és ezt mindenkinek, akihez a botrány híre valaha eljutott, eljut vagy el fog jutni – az örök közönségnek – együtt és egyenként is, közvetlenül, egy időben kellene megtapasztalnia – ami nyilvánvalóan lehetetlen. Következésképpen *skandallum* mindig az eredeti események egyre rétegződő lenyomataiból lesz: a közvetlen résztvevőktől, úgy is, mint önmaguk szemtanútól kiinduló, végtelen leágazásokra képes adathalmaz addig kúszik csendben, suttogva a nyilvánosság talajszintje alatt, addig terjeszkedik, mutálódik, hal el, éled újra vagy produkál egyéb botrányevolúciós fejlődéstörténetet, amíg végül üvöltve a felszínre nem tör, hogy a sajtó vagy más médium orkánjától kísérve szembesülhessen a többség lesújtó ítéletével – és bármi is maradt az eredetileg lezajlott eseményekből, megmutatkozhasson a maga hatalmas, hangos, botrányos teljességében, ezzel végleg megsüketítve és megvakítva az ősesemények legelső elsuttogóit is. Botrány a felerősített visszhangokból lesz.

Abból tehát nem lesz botrány, hogy Baranyai professzor szemináriumot tart; ez a tény önmagában legfeljebb arra alkalmas, hogy felkeltse a figyelmét néhány tényleg érdeklődő, és jóval több olyan hallgatónak, akik nagyra értékelik az ingyen kreditet – már amennyiben sem beszámoló, sem szóbeli felelet, de még csak egy tanszéki TDK-előadáson történő részvétel sem követeltetik meg a három kreditpontért. Ami igenis

sok, ennyit nem osztogatnak más tanszékeken. Legfeljebb ha kettőt. De leginkább csak egyet. Abból sem lesz botrány, hogy a szemináriumra érkezők jelentős részét a terembe végül egész egyszerűen nem engedik be, mondván, hogy nincsenek a regisztrációs listán: amit persze soha senki nem látott – vagyis, ha egészen pontos szeretnék lenni, a listát éppen látta mindenki, csak akkor még nem regisztrációs listaként, hanem az etéer jelenléti íveként jelent meg előttünk. Az Egységes Tanulmányi Rendszer maga volt a nagybetűs *Rendszer*; az egyetemi lét örök keretezése, a beavatottakat egymással ikhthüszként összefogó suttogás, melyet szervező erejével mély kontrasztban álló kiszámíthatatlan szeszélye isteni magasságokba emelt hallgatók és oktatók között egyaránt, amely kifürkészhetetlen felhőszer-
verek takarásában rejtőzik, ott operál számunkra láthatatlanul, és amelynek megfeyjthetlensége okán Gizella, a tanszéki adminisztrátor csak aznap reggel vette észre, hogy a jelenléti íven nem szerepelt felső létszámkorlát. Elkerülhetetlen volt tehát, hogy a szemináriumi terem előtt feltűnjön legalább százharminc ember; egyrészt, mert az etéer már – nagy kegyelmében – lezárta a jelentkezési felületet, másrészt, mert ahhoz, hogy Gizella ilyesmikkel foglalkozzon, sokkal jobban meg kellene őt fizetniük, ráadásul péntek reggel nyolckor, amely időpont egyébként is azt jelenti, hogy a hallgatók közül minden másfeledik, statisztikailag számolva, tuttifruttiú és -szagú energiatalok fém nyitófüleit nyomogatja bele az áhított kofeines-szénsavas közegbe, ezzel egyfajta ciccentéshullámot generálva, ami végigfut a harmadik emelet márvánnyal gondosan rakott folyosóján, és amin neki át kellene még magát verkednie, hogy a most már regisztrációs listaként aposztrofált szerencsés *tizenkettő* nevét kiakaszthassa A4-es, félfamentes papírlapon a terem ajtajára. A rendszer viszont rázúdította itt ezt a százharmincat – és hogy legyen a százharmincból tizenkettő? Tanszékvezető Úr ilyenkor még sehol; ahhoz túlságo-

san is reggel van – ezt a tizenkettőt, ezt előre be kellett volna ütni, már a kurzuskiírásnál, a jelentkezés megnyitásánál, már ott meg kellett volna húzni a vonalat, hogy előre kiszámítható legyen az önkény, hogy ne ismétlődjön, hogy ne térjen vissza mindig ugyanez a tömegjelenet, és hogy legfőképpen ne neki kelljen meghúzni most a papíron, piros filccel, ami már oda van készítve a nyomtató mellé, a vonalat, ami felett a tizenkettő röhgöve gúnyolódik a vonal alatti maradék száztizennyolcon. De nem tud mit tenni, a vonalat meg kell húzni, a kockát el kell vetni, ha tizenkettőnél, hát tizenkettőnél – ezt nem ő találta ki. Ez előírás. Oda húzza tehát a piros vonalat, ahová kell, a nevetket nem is nézi, csak a számokat: tizenketteske adja a selyemzsinórt tizenhármaskának.

Egyébként is pontosan tudja, hogy nélküle az egész tanszék – úgy, ahogy van, tanszékvezetőstől, professzorostól, százharmincastól – nagyon gyorsan működésképtelenné válna; erre pedig joggal büszke. Mindig azt mondta a nagyanyja, az ózdi telepen, a fodrászat előtt, ahol a műanyag kerti széken ült naphosszat az öreglány: *„Ide figyelj, Gizella, az életben két lehetőség van: vagy gazdag férfiakat csábítsz’ el, vagy mindig te dolgozol mindig, mindenütt a legtöbbet. De a legjobb a kettő együtt!”* És Gizella odafigyelt. Derékig érő, mélybarna hajával, fényesre-polírozott-tölgyfabútor-színű szemével nemegyszer vont a magára a diákság figyelmét: a fiúk férfiaknak próbáltak látszani előtte, a lányok pedig nőknek – általában pont ellentétes okokból. Ella tisztában volt vele, hogy a mámi tanácsa lényegileg mellérendelő, és nem alárendelő szerkezetű: a szépség mellett ugyanolyan fontos a kemény munka. Máshogy nem lehet. De ha már megadta a Jóisten, amit megadott, már miért lenne bűn annak használata? No, nem aktívan, mert mégiscsak, a kurváknál kevés leköpendőbb dolog van – gondolta, akkor is, ha megértette azokat is, hiszen nem jókedvükből kénytelenek komolyabban venni a tanács első felét. Ő azonban szerencsés

volt: mielőtt idekerült a tanszékre, már öt és fél évet húzott le egy ügyvédi irodában, ahová a nagybátyja ajánlotta be, aki Nagy Ember volt, és ahol egészen a titkárságvezetőségig vitte; ami persze továbbra is magában foglalta, hogy az ő felelőssége volt Ügyvéd Úr reggeli – és délutáni és esti – kávéja, de legalább már nem neki kellett elkészíteni. Csak felügyelnie kellett, hogy jól készítik-e. Aztán amikor az iroda darabjaira hullott, mert mindenki elment inkább a saját szerencséjét kovácsolni Ügyvéd Úr szerencséjének kovácsolása helyett, beadta az önéletrajzát ide, a tanszékre. Tanszékvezető Úr fogadta az állásinterjún. A zömök, zakós, borostás, puffedtfejú emberke az első perctől nem tudott elszakadni a L'Oréal reklámot idéző hajzuhatagtól; de ennek ellenére, vagy éppen ezért, kifejezetten határozott volt, és láthatóan felkészült: sorra vették a teendőket, az egyetem nyilvántartási rendszereit, sőt, az adatvédelemre és a hallgatói jogokra is kitértek. Gizi tudta, hova jött, és mosolygós szeméből csak úgy sugárzott a tudás a zöld filccel utólag gondosan beborított, fekete, neoreneszánsz íróasztal irányába: Tanszékvezető Úr, kérem, én készültem. Felvették.

Bár kényelmetlen annak, aki éppen átvágni kíván rajta, de egyébként a tanterem előtt feltorlódott tömeg nem lépi át a – mégoly botrányra éhes – külvilág ingerkűszöbét; de még az egyetemi polgárságét sem nagyon, a felső vezetés ingerkűszöbe pedig olyan magasságokban bóklászik, hogy kűszöbnek nevezni már tulajdonképpen sértés. Megzavart viszont engem, merthogy fogalmam sem volt, hogy hányadik jelentkezőnek számítok: ennek a Titkos Tudásnak legfeljebb a mi Gizink lehet birtokában, illetve most már az a pár hallgató, akik türelmetlenül tekergő kukacokként dugdossák ki a fejüket a tömegből, mialatt előre rúgnak, oldalra karmolnak, hátra pedig – hátra semmit sem csinálnak, mert aki lemaradt, azzal már minek. Én viszont hátul állok, ezért csak többszörösen torzított információfoszlányokból értesülhetek arról, hogy „bassza meg, ez

ábécésorrend”: tehát nem a jelentkezési sorrendet vették végül figyelembe, az nem számított, hanem a betűrend egyezményes önkényéhez nyúltak, amikor sorrendet kiáltottak a rendszertelenségben. Ezen elég sokan hangosan cüccögnek, cüccögésük pedig (az előbb említett ciccentéshez igen hasonlóan) visszhangzik a fakeretes ablakok között. Ki döntötte el? És miért így döntötte el? Megint mások bizonyos diákjogokat emlegetnek, de csak félhangosan, nehogy baj legyen belőle; mint ahogy a diákjogok reménytelen emlegetéséből magát valamire tartó felsőoktatási intézményekben szokott lenni. Ella szeméből vilálmok cikáznak feljűk. Én döntöttem el – mondja magában –, és ha kell, ezerszer eldöntöm újra. Bár a neveket nem nézte, az igaz. Lehet, hogy ábécésorrendben vannak? Úgy tűnik. Most már mindegy: a tizenkettő beléphet.

Ott szerepelek a lapon, feketén-fehéren (illetve félfamentes-fehéren), tehát, mint azt némi tanult tolakodás alkalmazását követően megpillanthatom, hatodik vagyok, és ezzel bebocsátást nyerhetek az eseményre, amiből aztán majd *a botrány* lesz. Mennyivel egyszerűbb lett volna, ha a botrányt is előre kiírja a tanszék – az azonban, hogy a jövőbe lásjon, már végképp nem vehető bele Gizellánk munkaköri kötelességeinek körébe, főleg hogy a bebocsátatás szertartásának levezénylése érdekében kénytelen kilépni az Érinthetetlen szerepkörből – ebből az általa tökélyre fejlesztett, a hallgatók minduntalan újra és újra megjelenő, ismétlődő, formátlan tömegeinek szenttelen kizárását lehetővé tévő állapotból, és alábukni a reménytelen, ciccentő és cüccögő Kis Emberek közé, akiknek fogalmuk sincs, mi az igazi, mindennapos küzdelem; egyben kénytelen szembesűlni azzal a borzasztó gondolattal, hogy mégiscsak egy egyetemen dolgozik, ahol már a reggeli kávé előtt hallgatók terelgetésével kell foglalkoznia, túlharsogva az előbb említett összes alantas zajokat. És még azon is szorongania kellene, hogy akkor most ez a szeminárium, ez jó-e így, ahogy végűl van? A jó tanszéki ad-

minisztrátor nem szomorkodik ilyesmik felett: Gizi erélyesen parancsolva hessegeti el a Listátlan Kudarcosokat, és jól bevált kincstári mosolyával tuszkolja be a plafonig érő, rézkilincses, hófehérre mázolt ajtón az arra érdemesnek találtakat.

Egyesével, szerencsénktől elkábulva kóválygunk be a terembe, lábunk alatt elegánsan meg-megreccsen a tölgyfaparketta, mintegy emlékeztetve arra, hogy nem mi vagyunk az elsők, és nem is az utolsók, akik a Tudás Szentélyébe berecseghetnek, úgyhogy csak viseljük szépen magunk', és a tojásfehér falakból felénk áradó mély bölcsességből lehetőleg minél kevesebbet kérdőjelezzünk meg – mert hát hová vezetne az ilyesmi. A teremben a hatvanas évek csehszlovák bútorgyártását dicsérő tanári íróasztal mögött – ami szinte teljes szélességében kitöltötte a közvetlenül mellette, egy-egy oldalán egy-egy hallgatói székkal és paddal induló, majd ugyanígy körbezártan folytatódó klasszikus U-alakú elhelyezést – már lehunytt szemmel és tekergőző szakállal hintázott Baranyai professzor, az egyetlen olyan széken, amelyre láthatóan több forrás jutott az egyetem egyébként mindenben szűkösre szabott keretéből: vadiújnak ható műbőr irodai fotel, dönthető támlával, pneumatikus emelővel és még ki tudja, miegyéb kényelmi funkcióval. Az apró ember szinte elveszett benne, a székbe préselt mérnöki tudás mennyisége olyan látszatot keltett, mintha a benne felgyülemlett erő bármelyik pillanatban katapultálhatná felénk a törékeny testet. A professzor magában mormogó alakjára a háta mögül, egy óriási, felül ívelt, négyszárnyú duplaablakból áradt az isteni – budapesti – fény, amit szürkésfehérré szűrt a városi szmog egészen a negyedik emeletig felmerészkedő, kipufogógázokkal kipárnázott függönye. Az ablak, ami a hérakleitoszian visszatérő közbeszerzési eljárások ellenére kitartóan alkalmatlan maradt bármilyen – fény, hő, hang – szigetelési feladata ellátására, a belső udvar felé nézve biztosított nem túl érdekfeszítő kilátást a galambszaros ereszcatornában végződő, de legalább

már cseréppel borított tetőzetre, ami a nyári hőségben vészjóslóan párologott, némi nedves misztikumot csempészve a „Bevezetés a filozófiába II.” szeminárium ígérkező szárazságába.

Legalább a Baranyait szeretik – mondta az ajtóban ácsorgó Gizellának a Tanszékvezető Úr, miután megérkezett a tanszéki folyósóra, és még éppen láthatta, ahogy a szolgálalkú hallgatói tömeg csalódottan oszladozni kezd; majd nyakkendőjét meglátítva az elégedett sietségben, Ella felé szaporázva lépteit, hangosan kérdezte: *jól ment minden nélkülem is, Gizi?* – közben odaért a tanszék ajtaja elé, és még néhány *mitkeresmagamégitt* pillantásra is futotta tőle, pár hátramaradt hallgató felé. *Jól* – felelte Gizella –, *bár úgy tűnik, elronthattam valamit.* Tanszékvezető Úr egy pillanatra megállt, egészen közel a lányhoz, és nem tudott nem arra a csalódásra gondolni, amit az a hirtelen rátörő érzés váltott ki belőle, hogy neki itt és most valamivel, bármivel, foglalkoznia kell. Nem ez volt a terv: már reggel megtelefonálta az összes mai megtelefonálandót, felhívott minden felhívandót, megbeszélt minden megbeszélendőt; a nap hátralévő részét kizárólag az asztala mögött, a Fruit Ninjában elért múlt heti rekordjainak megdöntésével kívánta eltölteni. Tanszékvezető Úr titkos hobbija, tiltott gyümölcs volt a játék; míg egyes kollégái titokban valóságshow-kat néztek perverz élvezettel, hogy aztán ha „véletlenül” lebuktak, szociológiai tanulmányként próbálják lelkesedésüket eladni, vagy megint mások végtelenített tippmixezésben találták meg a hétköznapi sivárság bűnös ellenszerét, ő a digitális semmiből záporozó, majd ugyanoda tovatűnő, animált gyümölcsök érintőképernyőn történő nyiszálásában tudott elveszni órákra. Pontosan tudta, hogy illúzió áldozata, hogy a felhalmozott pontok, a megszerzett *artifectek*, a hozzá hasonló elveszett lelkeknek kialakított örökranglisták helyezéseinek hajszolása valójában nem tart sehonnan sehová, nincs eleje és nincs vége, éppen ezért nem tartoznak hozzá igazi értékek: ezzel együtt lenyűgözte az a fo-

lyamatos, általa kiváltott változás, ami az applikáció létezésének egyedüli értelmét adta. Hopp, még három szétkaszabolt dinnye, még ezer pont: teremtés. Tanszékvezető Úr aznap is teremteni akart; a semmiből érkezett, majd általa az érintés isteneként felhasított banánokat akart látni aláhullani a képernyőn túli szakadékba. Ehelyett rázuhant a felismerés, hogy még a végén adminisztrálnia is kellhet majd, annál pedig szó szerint bármit szívesebben csinálna. – *Hát mit rontott el?* – kérdezte Ellát, egy lépéssel eltávolodva tőle, félig betüremkedve az ajtón, *játékosan* mosolyogva, csak hogy jelezze, bármi is az, ami elrontatott, egyrésztől most már feltehetően mindegy, másrésztől pedig az épület még áll, lángokat sem lát kicsapni az irodája felől, úgyhogy akkora baj nem lehet, hogy őt eltántorítsa a mára tervezett teremtő tanszékvezetéstől. Gizink beszámolt volna az ETR-ről, a hallgatókról, a sorrendről, a kockadobásról, a piros vonalról és a tizenkettekről, de a Tanszékvezető Úr engedékeny türelmetlensége láttán inkább úgy döntött, mégsem teszi: egyszerűen csak annyit mondott, hogy véletlenül ábécésorrendben jutottak be a *baranyaira*, nem jelentkezési sorrendben. Tanszékvezető Úr felvonta a szemöldökét, majd újabb bizonytalan lépést tett az irodája felé. *Van ezzel nekem bármi dolgom?* – kérdezte, miközben egyik kezével már a telefonját tapogatta a zakója belső zsebében, ott van-e még, ahol lennie kell. *Nincs* – felelte Ella, inkább támogatóan, mint lemondóan –, *csak szerettem volna bocsánatot kérni, hogy elrontottam.* Tanszékvezető Úr szemöldöke már a homloka közepén járhatott, amikor végre visszazuttyant jól kiérdemelt helyére, szeme közvetlen közelébe, ahol bevégezhette torzonborz feladatát, és kellőképpen kihangsúlyozhatta a megkönnyebbült sóhajt kísérő tanszékvezetői pillantást. Nem lesz itt semmiféle adminisztrálás. – *Nem bocsánatot kell kérni, Gizella, hanem hálásnak lenni a hibázás lehetőségéért!* – emelte fel mosolyogva a mutatóujját, hogy aztán ezzel a lendülettel el is tűnjön az irodájában,

és a továbbiakban az említett mutatóujjat általa értelmesebbnek ítélte tevékenységekre fordíthassa. Jelesül éppen a ranglista harmadik helyéért kívánt megküzdeni.

A szeminárium lassan kezdődött, hogy aztán még lassabban folytatódjon. Eleve elvetélt ötlet ebben a rendszerben, hogy majd egy szeminárium meghittsége biztosítani fogja azt a hallgatói aktivitást és elhivatottságot, amit a Tanszékvezető Úr irodájának falára is gondosan kifüggesztett Nemzeti Hogynívják doktrinált, és aztán tovább specifikált az egyes tantervi modulok kényszeredetten modernre vett bemutatása. A hallgatók attitűdje, képességei, autonómiája és felelőssége, meg az összes más hívószavak kényelmesen szétolvadtak az általános nemtörődőségben, az oktatók pedig a facsemeték gondozására fordítandó törődés gondosságának emberileg lehetséges legnagyobb hatványa helyett többségükben ugyanolyan passzívan ontották magukból az információkat, amilyen passzívan a hallgatók fogadták azokat. Baranyai például leginkább csak mormolt maga elé, és hogy a maga elé mormolásból mikor lett, vagy mikor kellett volna oktatásnak lennie, nemigen lehetett volna megmondani, főleg hogy a Tizenkettek háromnegyede oda sem bagózott arra, hogy Baranyai miről beszél, illetve, hogy beszél-e egyáltalán. Baranyai ugyanis könyvtárnyi szakirodalmat hívott már életre azzal, hogy nem csinált semmit; már azon kívül, hogy rendszeresen és hangosan gondolkodott. Aztán hogy ez a gondolkodás, folyton aggodalmaskodó kollégái, és a Tanszékvezető Úr áldásos munkájának köszönhetően időnként egy-egy szemináriumnyi hallgató előtt, máskor meg tömött előadótermekben, megint máskor kiállításmegnyitókön vagy könyvbemutatókon ment végbe – hát, Istenem, több is veszett... ha nem is Mohácsnál, de a Baranyai-témában tartott tanszéki értekezleteken már biztos. Rengeteg áldozatot szedett már az az elkeseredett küzdelem, amivel a tanszék *a Baranyainak* konstans igyekezett lehetőséget biztosítani a létfenntar-

tásra: tudniillik, hogy egyrészt az egyetemen valamiféle-fajta oktatási tevékenység folytatásának illúziója mögé rejtözve zavartalanul folytathassa a kollégái (és persze a tudományos közeg, ami egyébként tulajdonképpen ugyanaz) számára intellektuálisan oly jövedelmezőnek bizonyult gáttalan és gátlástalan elmékedéseit, másrészt ehhez társulhassanak olyan világi hívságok, mint legális, adózott jövedelem, társadalombiztosítás, sőt, kedvezményes tankönyvcsomag a gyerekeknek, már ha lettek volna a profnak gyerekei. Egy ilyen illúzió fenntartásához megfeszített munka szükséges: a *fizetést érő* oktatási, előadási, lektorálási (vagy ami lepottyán) tevékenység mielőlté ugyanis egyre inkább központilag meghatározottnak tetszett, a központi meghatározottság pedig sokkal (de sokkal) valódibb és kézzelfoghatóbb elvárásokat támasztott az egyes tutorokkal szemben is, mintsem hogy azt a rendszertelenül áradó őstudást, aminek Baranyai majdhogynem csak pusztá közvetítőjeként tévelyeg az egyetem falai között, el lehessen adni, mondjuk, tantervnek. Vagy módszertannak. Vagy akár csak egy nyamvadt óravázlatnak. Mint mindig, ha feltétlenül feloldhatatlannak tetsző, gordiuszi problémába ütköztek, a tanszék kimunkált kútfői az általánosítás és a nézőpontváltás eszközeihez nyúltak: egyszerűsítettek és absztraháltak, abban a reményben, hogy nem fogja észrevenni a Központi Kerettan-terv Öre, hogy ők valamit ezzel, hogy „*Bevezetés a filozófiába II.*”, igazából elleplezni próbálnak. Valamit, amit ők maguk sem értenek, nem tudnának ezért kielégítő ellenérvvel szolgálni arra az esetre, ha onnan fentről ezt az egészet, baranyaistól és mindenestől profánnak és azonnal kiirtandónak (gyávábbak betiltandónak) bélyegeznék – ellenálló hősöknek meg mégsem merték tekinteni magukat, hiszen mint fent elhangzott, a forrásból bőségesen profitáltak maguk is, meg amúgy is, ha ebből balhé lenne, azt vigye el szépen a hátán a Tanszékvezető Úr, ha már – az Odaföntiek kegyességéből – a pozíciója betöltéséhez

egyébként előírt végzettséget és publikációs követelményeket, egyes rossznyelvek szerint a nyelvtudását is, jóval a kinevezését követően kérték csak számon rajta, idejekorán megnyitva ezzel előtte az utat a (tanszék)vezetésre. Ebből sem lett botrány, egyébként.

Tanszékvezető Úr Fruit Ninja függősége egy közepesen tehetséges, közepesen magas (vagy közepesen alacsony), középosztálybeli közszolgát takart, akinek még közepesen gondosan elválasztott, majd minden reggel zselében kimártott hajzata is a tiszta és csodálatra méltó közepszerűséget hirdette. Tanszékvezető Úr már gyerekkorában is azt hallgatta az anyjától otthon, hogy: „Tibor... – így hívták Tanszékvezető Urat, ahogy az apját és annak az apját, meg annak az apját is – Tibor... *te igazság szerint semmire nem vagy jó. Pontosabban mindenre csak egy kicsit vagy jó: pont annyira értesz bármihez, hogy ne lehessen igazán hasznodat venni.*” Ezt Tanszékvezető Úr később magában úgy könyvelte el, hogy ő *menedzsertípus*, és mint ilyen, megszállottjává vált a hatékonyságnövelésnek, a teljesítménymonitorozásnak, az információcserének és a szinergiáknak, és az ebben való tevékeny részvételt minden munkatársától vasszigorral meg is követelte. Legalábbis Gizella ezt írta (és részletezte és elemezte és mutatta be) a Központba küldött összefoglaló negyedéves jelentések mindegyikében. Tanszékvezető Úr saját jogán mindeddig összesen két említésre méltó munkát publikált, amelyeket azonban bizonyos körök az elmúlt években olyannyira felkaptak, hogy Tanszékvezető Úr e-mail-fiókja hirtelenjében interjúfelkérésekkel, kiadói ajánlatokkal és egyéb meghívásokkal kezdett feltelni és szinte elnyomták az egyébként egyeduralkodó hírlevelek játékleázásokról tudósító tömegeit. Doktori értekezését annak idején leginkább unott vállvonogatások és elnyomott ásitások kísérték, ezek gazdáit akkor még ifjonti hévvel akarta lenyilazni, mint Odüsszeusz a kérőket, de aztán végül rájött, hogy a heveség-

gel pont semmire sem megy, életének egyik nagy erőfeszítése tehát, amelyre egyébként legalább három hetet áldozott már akkor is szűkös idejéből, végül ezzel a címmel csusszant át a doktori bizottság nem túl acélos védelmén: „*Capitalism made me do it – a Berkowitz-gyilkosságok szociokulturális háttere*”. Opponense az anyagot „érdekesnek, ám középszerűen megvalósítottnak” titulálta, a probléma az volt, hogy nem csak négy-szemközt. Többen felemlgették, hogy talán nem ártott volna angolul is megírni az anyagot, ha már a hangzatos cím valami ilyesmire engedett következtetni; mivel azonban Tanszékvezető Úr akkor és azóta sem tanult meg semmilyen idegen nyelvet rendesen, kivéve persze a Fruit Ninja összes szakkifejezéseit, erre a bravúrra már nem kerülhetett sor. A bírálóbizottság értékelte viszont, hogy rengeteg kutatási anyagot dolgozott fel – ami megint csak inkább afféle féligazság volt: ugyan mélyen megragadták a Sam-gyilkosságok mögöttes összefüggései, egy ezekről szóló amerikai bestsellersorozat elolvasásán kívül nem sokat tett hozzá a saját témájához. A „maradékot” (mondjuk, a saját ötletcsíráján felüli körülbelül százhusz oldalt) opponensével hozták össze, aki már jó előre beharangozta a téma zsenialitását a tanszéken. Csak éppen Tiborral nem számolt. Tiborral viszonylag kevesen számoltak.

A tizenkettőből öten ha figyeltünk talán, de ebben nem lehetek egészen biztos – a figyelem ugyanis végtelenül összetett folyamat: folyamatos, önmagába harapó visszacsatolást igényel, mind a megfigyelt, mind a megfigyelő rendszerektől, és ha a megfigyelő rendszerek többnyire másnapos és legalább egy esetben gyaníthatóan még részeg hallgatóknak a fennmaradásért kínlódó szervezetét jelentik, még az érzékelés megtörténtéről is nehéz meggyőződni, nemhogy a visszacsatolásról. Létfenntartottunk, lélegeztünk és leheltünk, szépen, szinkronban, mint az összezárt állatok, hallgattuk Baranyai mezmerikus hangját, ahogy hullámszik a térben, kitapinthatat-

lan rezgéseket indukálva az asztalok mögött felsorakoztatott könyves vitrinek üvegeiben. A Tudás Rezgése volt ez, halkabb, gyengébb, mint a telefonjaink rezgőmotorjai, simább és finomabb, mint a testünkre tapadó fast fashion konfekciók: a vastagon lakkozott padokban egymásnak préselődve hallgattuk, ahogy a professzor a nyelv hordozóanyagára igyekszik szűkíteni csapongó, néha önmagába visszatérő, követhetetlen ötletelését, hogy aztán mi magunk még tovább próbáljuk szűkíteni saját szavaink, jegyzeteink nevetséges szintjére – egyik igyekezet sem volt túl sikeresnek mondható, a meditatívává váló, mantraszerű gondolatfolyam áramlása mellett mégis az egész termet belengte a botránytalanság kreditteljes nyugalma. Hogy ez a nyugalom megtört-e végül, és úgy tört-e meg, ahogy az később országos sajtóorgánumok címlapjain is megjelent – „Diákok szerint becsületsértő volt az egyetemi oktató, vizsgálat indult”; „Botrány az egyetemen” stb. –, nos, erről még úgy sem tudok megalapozottan kijelenteni bármit, hogy esküszöm, én figyeltem, de legalábbis minden maradék erőmmel azon voltam, hogy összpontosítsak – és még csak véletlenül sem kifogás, inkább csak magyarázat, hogy ha az ember ugyanabban a ruhában komposztálódik a negyvenfokos hőségben, amiben ugyanaznap hajnalban még a kolesz éttermének (értsd: kocsmá, ahol egyébként kapható olcsó sajtos melegszendvics és visszamelegített makaróni) kétes tisztaságú pultját támasztotta, a kommunikáció befogadására kialakult szervei hajlamosak hosszabb-rövidebb szüneteket tartani. Laikus megfigyelők mindezt talán *bambulásként* írnák le, de a bambulásból, nem is mint tevékenységből, sokkal inkább mint kifejezésből hiányzik az a hozzáadott jelentéstartalom, ami kifejezhetné a Baranyaiszemináriumra bejutottak, köztük az általam is átélt állapot valóságát: olyan tevékenység volt ez, amelynek értelme saját maga, és nem eredménye, valóságformálása, teremtő jellege miatt fontos, hanem már önmagában véve is értelmes. Nem kö-

vetkezik belőle semmi, önmagából soha ki nem lép. Belőlünk sem következett semmi: önmagunkba zárva, egyszerű gépeként gyakoroltuk a bambulást.

Mindehhez képest különösen élénk érdeklődést igyekezett tanúsítani a professzorból áradó hanghullámok dekódolása iránt a tanári asztal mellett, a Szakállas Alak jobbán helyet foglaló kolléganő; látható stresszben kapkodta tekintetét ide-oda, hol a kényelmes fotelba egyre mélyebbre süppedő, egy-egy következtetését hangos sóhajokkal elvető, majd újra és újra megvizsgáló Baranyaira meredt, hol pedig a feszült figyelemtől elcsigázottan bólintott bele az előtte heverő spirálfüzetbe, aminek eddig teleírt oldalain megingathatatlan rendszerben sorakoztak a mindenfajta szemináriumokon elhangzottak. Szépen, logikusan pontokba, bekezdésekbe, alcímekbe és főcímekbe szedve, aláhúzva, kihúzva, színezve, pötyyözve és sáttírozva, mindezzel alapjául szolgálva majd a jövőben minden bizonnyal bekövetkező, pofátlan jegyzetkölcsonkéréseknek, -lemásolásoknak, -beszkenneléseknek és hallgatói fórumokba való feltöltéseknek – a kommunikáció igazi evolúciója, a jegyzet leválik teremtőjéről, és változásokat indukál a jegyzettelen sorstársakban – örök hála érte Lilitnek. Hogy utálta ezt a nevet, édes Istenem: ő sokkal inkább szeretett volna egy *igazi* nevet, olyat, ami mindenkinek van, egy szokványos nevet, amibe úton-útfélen belebotlik az ember. Zsófi, Kinga, Lilla; vagy oroszosan, Olga, Szonja, Nádja – sőt: Judit vagy Zsuzsa. A Lilittel nem érezte magát jól. Hogy miért és hogyan vált végül mégis Lilitté, erre egységesen mindenki azt válaszolta a családban: Évánk már volt elég, apád Lilinek akart hívni, de anyád barátnőjének is akkor született, és abból meg Lili lett, amiért anyáddal össze is vesztek, úgyhogy csak azért is, hogy megmutassa neki, azt mondta: akkor legyen Lilit. Milyen frappáns anekdota, barátságos, kedves; pont olyan nyűg elmesélni, mint maga a név. *Vallásos családban nevelkedtem* – mondta magáról mindig,

Kortmann Járny Katalin
Marianne emlékkönyvébe
(az installáció részlete), 2019

mintha önmaga életrajzírója volna, ugyanezt a fordulatot ismételtette újra és újra, ha kérdezték, ha nem. A vallásos családot – kizárólag rosszindulatú külső szemlélők – hobbikatolikusnak is pletykálhatták volna. Vasárnapi istentisztelet? Az igen – keresztényi etika? Az már kevésbé. Apja „*a rendszerváltás nagy nyertese volt az építőiparban*”, legalábbis így jellemezték azok a cikkek, amiket a megyei lapok spontán hoztak le – egyszerre és egyformán. Végtelenségig uniformizált hasábjaikon az üzleti megbízhatóság mintaképe, *a közülünkvaló, az alulrólindult, a mikutyánkkölyke*. Apjánál soha nem csörgött a templomi persely. Az anyja bármennyire is gondosan összehajtogatta előre a papírpénzt, az csak nem landolt zörögve az érméken: csak lágyan, hangtalanul ráhullt a hívek adományaira, csendjével mutatva, hogy itt gazdag ember él. Apja szokta mondogatni, hogy neki nem gond a tú foka, majd kiszélesítik a fiúkkal, hogy átférjen rajta! – ezen aztán mindenki nevetett.

Lilit elsőéves egyetemistaként olvasta először *dr. Kucsera Tibor: Isten helyett rettegés, avagy a zombihorrorok genealógiája* c. művét, és azóta mindig magával hordta, ahogy anyja hívta, a *szimatszatyrában*, bármit is jelentsen ez. A könyv nem túl magas (vagy nem túl alacsony) példányszámban jelent meg és nem nyomták újra; beszerezhetetlen volt. Imádta minden sorát. Vértől és nyáltól fröcsögő élőhalottakra cserélni a perselyes büntudatot? Bármikor. Egyébként szerette büntetni magát, alávetni magát a rendszerezés önostorozásának: ha valamit nem tarthatott kontroll alatt, rettegni kezdett. Amikor felvették az egyetemre, szülei egy budai lakással lepték meg: hogy legyen hol laknod fent Pesten, mondták, ugyanúgy, mint ahogy a többi szülő mondta minden gimnáziumi osztálytársának, ugyanazzal a hangsúllyal, hogy aztán az osztályban a meglepetéslakásokat – telefonjukat egymás arcába tolva – hasonlítgathassák össze, mintha az ő eredményük lett volna bármelyik is. A szülei ünnepeles büszkeséggel meredtek hol Lilitre, hol a lakáskulcs-

ra a girlandokkal és szerpentinnel feldíszített télikertben; Lilit pedig szépen megköszönte, és megölelte őket, és örült, hogy örülnek. Még aznap rövidere vágta hosszú fekete haját, otthon, a csap fölött. Maga sem tudta igazán, miért, talán csak mert mindenkinek kijár tizenöt perc hollywoodi giccs: beletúrt, csomóba fogta a tövénél, és a tükörben bámulva magát, szótlánul kezdte nyírni a nullásgéppel. A szálakra bomló feketeség mohón rátapadt a mosdó nedves felületére. Ez az anyag már nem hozzá tartozik: kivágta magából, lenyírta, eldobta. Teljes kontroll. Az apja még utána is kérdezett, nem jön-e már, kihűl a pizza. Amikor végül kijött vacsorázni, egy szóra sem méltatták a mutatványt. Az anyja később is csak annyit mondott, hogy talán nem is baj, ha mostantól csak Pesten jár templomba. A lakásba egyébként nem költözött be, úgyis a cég nevéen volt, legfeljebb majd használják a szülei, ha meglátogatják. Kollégiumba kért és kapott felvételt, ahol soha, senkinek (még a szobatársának sem) beszélt arról, hogy egyébként egy 55 négyzetméteres, belbudai, összkomfortos, cirkófűtéses, második emeleti, teraszkapcsolatos, déli tájolású, frissen felújított, körbenapozott ingatlan várja, ahol egyedül lehetne. Nem akart egyedül lenni.

Baranyai órái megijesztették Lilitet. Az oly szépen struktúrált mindenkori rendszer minduntalan megbomlani látszott; és ebben saját akaratának nem volt szerepe: olyasmibe kellett volna stabilitást és logikát vetítenie, ami természeténél fogva instabil volt és illogikus. Be kellett volna zárnia a szabad gondolatok esszenciáját a füzet vonalainak lágyan húzott börtönrácsai mögé – ez viszont lehetetlennek látszott, ezért egyre nagyobb pánikba esett, golyóstollával idegesen dobolt a pad vastag lakkrétegén (amiről egyébként mindig is gyanítottam, hogy a légkondicionálatlan helyiségben kipárologva igenis nagyban hozzájárul a professzor jegyzetelhetetlen transzállapotainak sokaságaihoz). Egyre inkább átérezte annak rettentő súlyát, hogy a tudás, de talán méginkább a megértés

természetüknél fogva rendszerezhetetlen, kaotikus, *kifürkészhetetlen* dolgok – és mégis, az erre tett, mégoly reménytelen kísérleteket az egyetemek egyre-másra ösztöndíjakkal szokták honorálni. Márpedig, ha valaki nincs éppen olyan szerencsés helyzetben, hogy megélhetőleg beszélhet, ahogy kedve tartja, ezek az ösztöndíjak remek sarkalló erővel bírtak arra, hogy jobb sorsra érdemes hallgatók a káosz legalább egy kis szeletének rendszerbe rendezésével megpróbálkozzanak. Na, nem mintha – az évszakhoz és a helyzethez képest is meglepően lazán öltözött, bő kockás inges, rövid farmeres – Lilit az ösztöndíjszerzésnek *kellett volna* motiválnia; önmagának feladott, örök házi feladatként felfogott lázadása ugyanakkor nem engedte, hogy otthonról pénzt fogadjon el. Mindemellett vagy ezzel együtt Lilit *tényleg tanulni* akart. Nem a – mégoly tiszteltreméltó – bambulás, hanem az ismeretelsajátítás összehangolt gépezete: a Tudás Eszköze akart lenni. Hiszen ezt csinálta egész életében: ő volt a stréber az általános iskolában, ő volt a stréber a gimnáziumban; most, az egyetemen kezdte először érezni, hogy hosszú évek megkülönböztetett strébersége, amit már méltósággal viselt, ami leszakította a hordáról, ez a büszke differencia végre közvetlen előnyhöz juttathatja kortársaival szemben: ő lehet először, igazán független, úgy, hogy van bőven csábítás, amitől függetlenedni tudhat. Nem kényszer számára a függetlenség. Döntés. Ezért hát tovább folytatta a bevett gyakorlatot, és vonalzóval húzta alá a fontosabb sorokat, más színnel emelte ki a más színnel kiemelendőket, és csak rögzített, rendszerezett, összegzett és következtetett, mintha nem lenne holnap. Egészen pontosan ezt *tette volna*, ha tovább jutott volna annál, mint hogy négyszer is átrajzolja a füzetlap tetején a kurzus címét; innen aztán már egy tapodtat sem tudott elmozdulni. Baranyai, mint egy kiszuperált orákulum, csak mondta és mondta, sárgás bajszán keresztülszűrve a megfáradt levegőt, szuszogva és fújva, a fotelban ritmikusan előre-hátra

csingálva, kipumpálva magából a hol elszakadó, hol újra öszszeforrasztott logikai láncokat, amikbe szegény lány, ha az élete múlt volna rajta, akkor sem tudott volna belekapaszkodni, mert úgy csusszantak ki a keze közül, mint a koleszban kevert narancsvodkákba hanyagul beledobott jégkockák, és ugyanígy placcsantak szét a többnyire általa érthetetlen nyelven, megmagyarázhatatlan szavakkal megfogalmazott végkövetkeztetések is. Nem tudott mit tenni. Megadta magát. Újra döntött: kérdeznie kell. A kérdés, mint azt hamarosan látni fogjuk, veszélys műfaj: kétkedést feltételez, a kétkedés pedig könnyedén sértheti vérig a Tudás Birtokosát; hiszen talán nem került volna sor egyébként is a válaszra, ha a kérdés feltevője hagyja, hogy a tudás áramlása zavartalanul folytathassa természetformáló csodáját? Minek akadályozni, minek gátakat emelni elé olyan helyeken, ahol gátaknak semmi keresnivalójuk nincs, sőt, csak hátrébb vetik az egyébként is elkerülhetetlenül bekövetkező válasz megérkezését? Egy hallgató nem tudhatja (mivel hallgatóságából kifolyólag nem rendelkezik az ehhez szükséges felismerés képességével), hogy mi az, amit kérdésével éppen megzavar; kérdezni szükségtelen, akinek van rá füle, meghallja a Tudást. Mise közben sincsenek kérdések. Válaszok vannak – de Lilit nem a válaszok mellett döntött.

Mi a bánatot mondott neki?? Ha ezt a Tanszékvezető Úr... – azt hiszem, ezek voltak az első hangok, amiket meghallottam, pontosabban az első értelmezhető hangok, amik eljutottak a tudatomig. Az U-alakot formázó padok közül pont Baranyaival szemben, az ajtónak háttal ültem, Gizella hangja valahonnan mögülem érkezett; láttam Lilitet, láttam a professzort, hallgattam a belénk sugárzó gondolatokat, hallgattam, hogy keresi az öreg a Nagy Felismerést; hogy csoszog a vágyott reveláció felé, és közben egyre inkább éreztem, ahogy a Tizenketteken áthulámzik a nyári meleg minden frekvenciája, egyre préselve egymás felé a már elhangzottat a még elhangzandóval: percek, órák,

napok hosszára húzta szét a másodperceket. Beszűkülő tudatunk egyre inkább erdei ösvényeken reménytelenül eltévedt, saját lépteinek nyomát újra és újra felfedező vándornak mutatta az egyébként már talán a közelgő megvilágosodására hangolódott Baranyait; mialatt mi, földi halandók – mi több, hallgatók – eltompult érzékeinken át akkor sem vettük volna észre az Igazságot, ha egyébként mindeközben akár újra és újra elhangzott volna a hírhedt szakáll mögül. Homályossá vált a terem, vibrált, körözött, eltűnt, majd vissza-visszatért a forróság. Hallottam Lilitet, hallottam a feltett kérdést; de csak később, jóval később értettem meg: *Professzor Úr, hol tartunk?* – a nehéz szavakat könnyedén kapta fel a kocsonyaként remegő levegő: átforgatta, játszott velük; lebegtette, aztán hanyagul visszaejtette őket. A kérdés új erőt hozott a káoszba: Lilit erejét. Baranyai, mintha megragadta volna ez az erő, hatalmától megszédülve lefékezte maga alatt a görgős fotelt, egy pillanatra mozdulatlanágba dermedt, majd szálkás testének minden izmával, inával és ízületével hirtelen felpattant, áthajolt az asztalon, és Lilithez egészen közel megfékezve szakállas feje lendületét, szinte súrolva a lány sokktól merev arcbőrét, sűgött neki valamit.

Lilit nevetni kezdett. Először csak úgy, mint aki olyan poént hall, amiről hiszi is, hogy vicc, meg nem is – és nem tudja eldönteni, melyik a jobb eshetőség. Baranyai visszahuppant a kényelmes fotelba, és körbe kezdett forogni, mint egy kisgyerek: *bizony, bizony* – mondogatta közben, elégedetten bólogatva. Lilit tovább nevetett, de már eltűnt hangjából a könnyed bizonytalanság, helyét pedig valami olyasmi vette át, amire még nem született jobb szó, mint a *kacagás*; ez visszhangzott át téren és időn, egyre távolabb gyűrűzve a nyári fénytől övezett, rázkódó alaktól, hogy a lakkozott padok és vitrinek gerjesztette hanghullámok még akkor is a botrány erejével pattogjanak közöttünk tovább, amikor Lilit már úgy viharzott ki a teremből, mint aki mostantól már örökre csak kacagni fog.

Kertmann Járay Katalin

A gonosz bálna (az installáció részlete), 2020
beton

Láng Orsolya

a prágai énekeskönyvből

körülkerített, de bevenni nem tud,
zöld réteget hagyott a köd
egy ló tomporának domború erein.
visszavonulóban látni engedi,
mi vészelté át az éjszakát.

menekülő fények a pályasávokon,
a bizonytalanság térhódítása,
az út egy hosszú záridőben
elkenődött állomás. a megérkezőt
nem várja be a távozó,
a megérkező nem kíséri ki a távozót.

utcai lámpákkal egymásra vetett
árnyékok, seprű előtt növekvő fanyar
levélkupac, drótháló szemén kitüremkedő
kutyabunda, félelmeink, szorongásaink

a levegő pástjain
levelek szervezetlen függetlenségi harca.
elszakadnak, érezetük mégis
emlékfa-csontváz.

ritkán ijed meg
a kerítésnek döndülő kutyáktól,
inkább kimerülésig járkál közöttük
– fél hazamenni.

összegombolják a sötétet a lámpák.

Semság Tibor

A kispolgár tekintete

Teher nélküli szent ő
– vagyis inkább az szeretne lenni,
kényelmek közepette nőni nagyra,
az volna jó.

Amint belenéz a mindenség szemébe,
megijed: káosznak látja a bonyolult rendet,
s az ítélet már elő van készítve,
ott lapul a zsebben.
Az ismeretlen még véletlenül se birtokolja őt!
Egyetlen percre se kelljen elhagyni
a meghagyott és megszabott élmények álmát.

Bárcsak tudná:
a teljes változásra vár.
A programozott emlékek felidézése
sem töltheti ki a kaland hiányát –
hogyan sose mert elindulni,
vagy ha mégis,
akkor az első „tegyék meg tétjeiket!” hallatán
is túl kicsiket lépett előre,
s végül a középmezőny félvesztesei között lépett ki,
tartva magát az unalmas csendhez,
amit egész életében zajként hallott.

Vákuum

Forgatod még ezt a belvilágot
– olyan, mint egy gömb, amiben egy apró golyó gurul ide-oda –,
de már túl régóta csinálod azzal az „engedéllyel”,
hogyan introvertált vagy,
és egy introvertált befelé figyel – legalábbis ezt mondják.

Mégis mintha máshogy kezdődött volna.
Egyetlen hatalmas körséta volt minden,
a levegő íze adta hangulat
szaporázta a lépteket,
a cél: akárhova.

Megérkezésmentes kalandok voltak ezek:
csak felfüggesztődött néha, ami már amúgy is
csak újra elindulni tudott,
az álom hullámai között olykor elsodródott valaki, valamerre,
s közben felsorakoztak előtte a részletek,
mint egy katalógus előtt a tárgyak,
ugrásra készen.

Aztán a figyelem iránti hűség végül
két aggodalomra bomlott
(az eltelt idő bántalmi folyton helyet cserélnek
a következő lépés szorongásával),
s bezárult a kör.

Kortmann Járay Katalin

Mandrag ra (a People looks like flowers at last című sorozatból), 2022
szilikon, csont

Ahmet Hamdi Tanpınar

Az Időszabályozó Intézet

(részlet)

Azt mondtam, az életem, mielőtt találkoztam volna Halit Ayarcival. De lehet ezt egyáltalán életnek mondani? Ha az „élet” szó azt jelenti, hogy valaki mindentől meg van fosztva és szenved, folyamatosan le van nézve és ezt végig tudja is magáról, és egy olyan körben forog szakadatlanul, amiből nem tud kitörni, akkor kétségtelenül én is, az enyéim is, a legmélyebb értelemben, élünk. De ha ebben a szóban benne foglaltatik némi mozgástér a léleknek és a lehetőségeknek, olyasmik, mint bizonyos jogok megléte, belülről fakadó vidámság, némi bizalom a külvilág felé, egyenlő feltételek melletti találkozás a környezeteddel, az teljesen más. Figyelem: egyáltalán nem valaminek a megalkotásáról vagy az emberek számára való hasznosságról beszélek. Mielőtt találkoztam volna Halit Ayarcival, nem is tudtam, hogy léteznek efféle örömök. Ma pedig az életnek célja van. Olyan munkákat hagyok magam után, amelyek többé-kevésbé emlékeztetni fognak rám. Tíz éven keresztül voltam igazgatóhelyettese a világ legújabb, leghasznosabb intézményének. Nem csupán gyerekeimmel, közeli-távoli rokonaimmal, feleségemmel és barátaimmal, hanem az emberi léttel, sőt azokkal is jót cselekedtem, akik idővel hátba támadtak, aztán munkát találtam, és jólétbe kerültem. Úgy gondolom, ennek bizonyítására elég, ha emlékeztetek az intézetünk hivatalnokai által – kiknek fele az én és Halit Ayarcı rokonai közül kerül ki, mivel Halit Ayarcı már az intézet alapításakor határozottan eldöntötte, hogy a személyzetet egyenlő módon kell feltölteni a fontos helyekről ajánlott emberekkel és a hozzánk közel állókkal, mely döntést sosem kérdőjeleztünk meg, és azóta is alkalmazzuk –

Suadiyében építettett új lakónegyedre és annak hozzájárulására városunk építészeti fejlődéséhez.

Nem tudom, szükséges-e itt beszélnem a sajtó támadásairól, amik már az intézet megszüntetésére vonatkozó határozat előtt is elindultak ellene, majd a határozat megszületése után teljes erőre kapcsolnak. Milyen furcsa az élet! Azok az újságok, amelyek tíz évvel ezelőtt minden tettünket dicsérték, és soktagú szervezetünket példaként tárták a világ elé; azok az újságírók, akik idővel oly jó barátaim lettek, részt vettek a hivatalos fogadásainkon és a sajtótájékoztatóinkon, most nem szűnnek meg ellenünk írni.

Először a szervezet nagyságáról és szükségtelenségéről kezdtek beszélni. Ebben az országban, ahol akkora a munkanélküliség, egyáltalán nem vették figyelembe, hogy hány embernek találtunk munkát, és nekünk estek azzal, hogy milyen sok három igazgatóság, tíz helyi kirendeltség, negyvenhét gépíró és kétszázhetven ellenőr. Aztán, mintha egy órán tényleg nem lenne perc- és másodpercmutató, rugó, inga vagy tengely, és mintha az időnek nevezett dolog tényleg nem órákból, percekből, másodpercekből és ezredmásodpercekből állna, a kirendeltségeink nevéből kezdtek gúnyt űzni. Ezután a hivatalnokaink – akik tíz éve dolgoztak tanúsítvánnyal, és kemény munkával megszerzett tapasztalattal rendelkeztek – képzsését, szakértelmét és intellektuális kapacitását kérdőjelezték meg, végül kegyetlenül nekiestek a korábban általuk oly nagyra tartott kiadványainknak is.

Darabokra szedték az összes munkánkat, kezdve az *Ahmet Zamani Sejk és munkássága* című könyvemmel. Az Ezredmásodperc kirendeltségünk – legkisebb menyünk férje – által oly gondosan és nagy munkával készült *A Lodosz-szelek hatása a kozmikus óra beállítására* című műve, barátom, doktor Ramiz Óra és pszichoanalízise és *Az Írdal-módszer az óra karakterológiájábanja*, Halit Ayarcı *Társadalmi monizmus és*

órája, A másodperc és az előkelő társasága borítóit nap mint nap állították pellengérré az újságok címlapjain furcsa címekkel, holmi nevetséges vagy akár veszélyes anyagokként.

De nem elégedtek meg ennyivel, elővették az intézményünk tudományos és társadalmi munkásságát megkönnyítő négyzetesen növekedő rendszerű, engedményeket is adó kollektív bírságolási rendszerünket, és egyenesen csalónak és szélhámosnak állítottak be minket. Pedig egy időben hogy tapsoltak ennek a bírságolási rendszernek, amit annak idején a Halit Ayarci és feleségem, Pakize közt zajló végeérhetetlen duplázós tavlamérközéseket nézve, unalmamban találtam ki.

Az egyik nagy pénzügyesünk ezt a bírságolási rendszert a pénzügy történetének egyik komoly találmányának nevezte, és minden alkalmat megragadott, hogy kijelentse: nem této-vázik a nevemet egy lapon említeni Turgot-val, Neckerrel vagy Schachtal.

Igaza is volt, abban az értelemben, hogy napjainkig a nép körében mindig elégedetlenséget szültek a kötelező befizetések, különösen, ha bírságról van szó. A mi pénzbírságunk viszont egyáltalán nem ilyen volt. Amikor a vétkes meghallgatta az ellenőrző hivatalnokunk magyarázatát, először csodálkozott, aztán, amikor megértette a dolog mögötti logikát, és meglátta a gyakorlat komolyságát, majd szétesett a nevetéstől. Hányan adták névjegykártyájukat az első napokban a hivatalnokainknak, mondván, „Szépen kérem, jöjjön el egyszer hozzánk, ezt a feleségemnek is mindenképp látnia kell, íme a címem.”, amelllett, hogy az automobilpénzt is kifizette.

A pénzbírságunk alapja az volt, hogy bármely köztéren található óra – beleértve a nyilvános órákat is – közötti időbeli különbséget öt kurussal büntettünk. Azonban, ha ezen óra és egy másik óra között is van különbség, az már kétszer akkora büntetést kapott. Így az egymással szomszédos órák számával egyenesen arányosan nőtt a büntetés mértéke. Mivel az órák

közi tökéletes egybeesés lehetetlen – ez az órák működésének természetes velejárója, de ezt persze akkor még nem tudtam megmagyarázni –, egy zsúfoltabb területen egyetlen ellenőrzés során is komoly összegeket lehetett begyűjteni.

Ráadásul ehhez az összetett rendszerhez mi még a sietést és a késést is beszámítottunk. Mindenki tudja, hogy egy óra vagy késik, vagy siet, nincs harmadik lehetőség. Ez is ugyanolyan általános szabály, mint az, hogy nincs két tökéletesen ugyanazt az időt mutató óra – kivéve persze, ha állnak. A dolog itt kezd személyessé válni. Az én elméletem az, hogy mivel az embert arra teremtették, hogy a mindenség ura legyen, a tárgyak természetesen alkalmazkodnak hozzá. Példának okáért gyerekkoromban, az Abdülhamit-érában a társadalmunk örömtelen volt. A padisah szomorú arcából fakadó és a népre is kiterjedő örömtelenség a tárgyakra is átragadt. Minden kortársam ismeri az akkori kompdudák fájdalmas, szomorú, keserű hangját. Ehhez képest most nézzük meg, hogy napjainkban, amikor az események jobbra fordulásával annyi nevetnivalót találunk az életben, milyen vidám a kompdudájának, a villamosok csengőjének hangja!

Az órák is ilyenek. A tulajdonosuk temperamentumának súlyától, lelkük oldottságától, házasesetüktől és politikai nézeteiktől függően akaratlanul is változik a járásuk. A mi társadalmunkban, amely egymás után annyi forradalmat csinált, hogy maga mögött hagyta a törzsi világot és a korábbi generációkat, és teljes erővel halad előre, természetes, hogy különösen ez utóbbi, a politikai hitvallás figyelhető meg. Ezeket a politikai nézeteket különböző okokból eltitkolják. Annyi törvénybe szabott büntetés van, hogy természetesen senki nem fogja ki kiáltani a világba, hogy „Nekem ez a véleményem”. Legfeljebb titkos helyen kiabál. A hely tehát, ahol ezek a karakterbeli és hitvallásbeli különbségek a leginkább kiütkeznek, az óráink.

Az óra, mely gazdájának legbizalmasabb barátja, és csuklóján barátságot köt ütőere lüktetésével, mellkasán minden

izgalmát megosztja vele, összesítve tehát az ő melegéből táplálkozik, eggyé válik az organizmusával; vagy az asztalán a nap-palnak nevezett időszakot teljes mértékben vele eggyé válva tölti, akarva-akaratlanul is hasonul gazdájához, hozzászokik, hogy úgy éljen és gondolkozzon, ahogy ő.

Anélkül, hogy túlságosan belemennék a részletekbe, arra is rá szeretnék mutatni, hogy – bár nem olyan mélységben, mint óráink esetében – ez az idomulás és alkalmazkodás minden tárgyunkban megvan. Avagy nem válnak régi sapkáink, cipőink és ruháink az idő múlásával saját magunk részévé? Ha valaki új ruhát vesz fel, többé-kevésbé a személyiségéből szeretne kilépni: az a vágy van benne, hogy távolodjon önmagától, szüksége van arra, hogy bizonyos különbséggel lássa saját magát, vagy hogy azt mondhassa magáról: „Én már másvalaki vagyok!”

Ki merem jelenteni – a megboldogult Halit Ayarçı hang-súlyosan ajánlotta, hogy intézményünk védelme érdekében az efféle kijelentésektől tartózkodjak, de mivel ez az eset már nem áll fenn, nyugodtan kijelenthetem –, hogy egy régi sapkából vagy cipőből a tulajdonosa összes alkatát, szokásait, életének hiányosságait, sőt bánatait is ki lehet olvasni. Ez lehet az oka annak is, hogy szolgálóinknak a házba lépésükkor azonnal adunk egy rend ruhát, egy-két inget, nyakkendőt, vagy legalább egy pár cipőt. Valaki, aki addig egyáltalán nem ismert minket, belebújik az öltözékünkbe, hordja a cipőnket, ezáltal mintegy titokban közelít hozzánk, és anélkül, hogy észrevenné, elsajátítja szokásainkat és gondolkodásmódunkat. Életem során ezt személyesen kétszer is megtapasztalhattam.

Cemal igazgató úr, akinek a Különböző Foglalkozások Bank-jából való kirúgásomat és hatalmas balsorsomat köszönhetem, annak idején egy rend ruhát ajándékozott nekem. Cemal úr és köztem óriási karakterbeli különbségek voltak. Ő rosszindulatú és pedáns volt, szerette az embereket kicsinyelni, és mindent komoly számítgatások után tett meg. Épp az ellenkezője az én

alkalmazkodó és csak a megélhetésre koncentráló személyiségnek. Ezért aztán ezeket az oldalait nem is tudtam magamévá tenni. Ez számomra lehetetlen volt. Ugyanakkor egyetlen gyengesége, az élettársa iránti szeretet ezen a ruhán keresztül rám is rám szállt. A héten, amikor felvettem, minden muszlim jólneveltségem ellenére, háromgyerekes apuka létemre, egy olyan asszony férjeként, mint Pakize, aki minden tekintetben felettem áll, örülten beleszerettem Selma asszonyba. Kiléptem a banki munkahelyemről, évek teltek el, a ruha is leszakadt már rólam, de ettől a szerelemtől nem szabadultam.

A második adag ruhát Halit Ayarcı ajándékozta nekem intézetünk alapításának napjaiban, mivel úgy gondolta, hogy az akkori ruhámban nem tudok majd belépni a kapunkon. Már az első nap, amikor felvettem, éreztem, hogy teljes valóm megváltozik. Hirtelen kiszélesedett a horizontom és a látószögem. Megszoktam, hogy egységként tanulmányozzam az életet, akárcsak ő. Elkezdtem olyan kifejezéseket használni, mint „változás”, „koordináció”, „felsőbb gondolat”, „tudományos mentalitás”, saját akarathányomat „mélyszegénységnek” és „a lehetőségek hiányának” betudni, különbségeket felfedezni kelet és nyugat között, és olyan kijelentéseket tenni, amelyek komolyságától magam is összerezzenem. Akárcsak ő, elkezdtem azal a szemmel nézni az emberekre, hogy vajon ki mire lehet alkalmas, és az életre olyan tésztaként tekintettem, amit a saját teknőmben gyúrok meg. Egyszóval mintha beoltottak volna az ő bátorságával és kreatív energiájával. Mintha nem is ruha, hanem varázslat lett volna. Sőt, Cemal úr élettársára, Selma asszonyra se úgy tekintettem, mint egy elérhetetlen lényre. Természetesen mindez nem ment olyan könnyedén, mint Halit Ayarcınak. Puha és alkalmazkodó, jószívű, a nyomorúságot ismerő valóm időről időre beleszólt a dolgokba, félbeszakította mondataimat és megváltoztatta döntéseimet. Összességében a kettő között gondolkodó, döntő és beszélő emberré váltam.

Mikor az elhunytnak, Halit Ayarcınak beszéltem erről, nevetett, aztán nagyon jószívűen azt mondta: “Ez csak különleges ízt ad az egésznek, folytassa így!”

Nem tudom megállni, hogy ne írjam le, mit mondott egy másik napon, amikor ugyanezt a kérdést vitattuk meg: “Drága Hayri İrdal, amit mondasz, teljes mértékben igaz. Ezért ad mindig minden nagy ember a neki dolgozóknak ruhát és egyebeket. A római császárok, a királyok, a nagy diktátorok mindig azért ajándékozták meg tárgyaikkal a barátaikat, hogy hasonlóan gondolkozzanak, mint ők. Sőt, minden bizonnyal ezért adományoztak az oszmán uralkodók és vezírek is bundákat és kaftánokat. Maga anélkül, hogy tudott volna róla, a történelem egyik nagy titkát, egyfajta pszichológiai mechanizmust fedezett fel!”

Kétségtelenül igazat mondott. Ne feledjék, hogy ez a felfedezés is azután történt, hogy felvettem a ruháit. Igen, ő egy olyan ember volt, aki a felfedezés géniuszával született, és én is azért fedezhettem fel ezt, mert a ruhájába burkolóztam.

De térjünk vissza az órákra. Itt szerettem volna beszélni doktor Ramiz *Az órák pszichoanalitikája* című fontos művéről, amelyet intézetünk publikált. De mivel tartok tőle, hogy felleltébb tudományos és komplikált részletekkel terhelném ezt a visszaemlékezést, ezt inkább nem teszem meg. A könyv elérhető. Aki szeretné, bármikor hozzáfér.

Doktor Ramizzal az különböztet meg minket egymástól – csak azt közlöm, amit ő mondott nekem –, hogy míg én az általános pszichológia és a szociológia módszereit használom, addig ő, mint minden pszichoanalitikus, a kérdést teljes mértékben olyan szempontokból vizsgálja, mint a nemiség, a libidó vagy a visszacsatolás. Bár semmilyen tudásom nincs az általános vagy a különös pszichológiáról, pláne nem a szociológiáról, én is elégedett vagyok azzal, hogy ez így van. Doktor Ramiz, aki mindig volt olyan kedves, hogy komolyan vett, ehhez a gondo-

latához azt is hozzátette, hogy nagy idealistának tart. Feleségem szerint, akivel erről a témáról együtt gondolkoztunk, az, hogy az óra és az idő témájában, ami oly közel áll az emberhez, teljesen figyelmen kívül hagytam a nemiség oldalát, nem csupán idealista mivoltomból ered, hanem más és komolyabb, egyenesen organikus és egészségügyi okai is vannak.

De bárhogyan is nézzük, egyértelműen van egy különbség, ami vagy sietés, vagy késés, és ez a különbség fontos különbség. Ezért azt, hogy két kurussal nagyobb büntetést szedtünk azoktól, akiknek késett az órája, mindenki felettébb természetesnek vette. Sőt, a többségnek tetszett is. Így egyszerre büntettük méltón az elmaradottságot és juttattuk jogos előnyhöz a progresszív gondolkodást. Az emberek soha nem lehetnek teljesen egyenlők, és bizonyos kedvezményekkel bátorítani is lehet őket. Állíthatom, hogy a jót azzal lehet elősegíteni, ha egy bizonyos elítélendő rosszat büntetünk. Tanárom, Muvakkit Nuri Efendi – Isten nyugosztalja –, akinek neve sokszor elő fog még kerülni a későbbiekben, a szűfizmusról beszélve mondogatta mindig, hogy „egy dolog akkor létezhet, ha annak ellenkezője is létezik”. Halit Ayarcı különösen ezért tartotta fontosnak és fogadta el ezt a büntetésemelési javaslatomat.

Bírságolási rendszerem harmadik eleme a visszaesők büntetésében eszközölt, tíztől harminc százalékos kedvezmény volt. Mint az közismert, a világ összes jogrendjében a visszaeső bűnösök büntetési tétele növekszik. Ez az elkövető és a jogalkotó között egyfajta versenyt, sőt csökönységét szül.

Nem az első elkövetésről beszélek. Nagyon is lehetséges, hogy az első alkalommal, akárcsak az első házasság esetén, az emberben teljes megbánás uralkodik el. De amilyen az ember, a második alkalomtól kezdődően, ahogy növekszik a büntetés mértéke, egyértelmű, hogy a büntetett félben reménytelenség alakul ki a növekedő spirál láttán. Mi a bírságolási rendszerünkben éppen ezt a természetes reakciót küszöböltük ki azzal,

hogy a visszaesők esetében tíz százalék kedvezményről indulva, a hetedik-nyolcadik alkalommal már harminc százalék kedvezményt adtunk. Így aztán duplázó és kollektív bírságotlasi rendszerünk egyúttal az intézményünk iránti érdeklődést is növelte. Természetesen volt ebben kereskedelmi meggondolás is. Az önkormányzat ránk hagyta a bevétel kezelését, így a bírságainkkal bizonyos értelemben kereskedtünk is. És milyen kereskedőcég az, amelyik nem kedvez a visszatérő ügyfeleknek? Egyáltalán nem tévedtem, amikor azt gondoltam, hogy Isztambul népe – amely a kereskedelemben keletkező hatalmas hasznok mértékét egészen addig legfeljebb a szezonvégi leértékelések kapcsán érzékellhette – elégedett lesz egy ilyen dologtól. Egy félhivatalos intézménytől eleve nem igazán számítottak ilyesmire, így várható volt, hogy tetszik majd a népnek, és becsben tartja.

Így is történt. A nép nem akarta elhinni ezt a kedvezményt, azt hitte, hogy csak egy vicc, és hogy meggyőződjön róla, egymást taposva rohamozta meg központjainkat vagy szólította le ellenőreinket az utcán, hogy megbüntessék őket beállíthatlan óráikért. A saját akaratból, sőt egyenesen nevetve fizetett pénzbüntetés divatja elárasztotta a várost. Már nem is kellett ajándékokat vásárolni a gyerekeknek: a kedves kicsik megtalálták a legjobb, legcsiklandósabb módját annak, hogy részesedjenek a nagyok örömeiben.

Azt is meg kell mondjam, hogy nemcsak Isztambul, hanem a környező falvak, sőt távolabbi városok népének is felkeltette az érdeklődését a dolog. Olyannyira, hogy a kedvezményes pénzbírságok és aztán főleg a büntetési tagsági lehetőség megnyitása után a vasúttársaságnak bizonyos vonalakon további járatokat kellett meghirdetnie. A Haydarpaşa és Sirkeci vasútállomások minden nap tele voltak nevető, a kacagástól görnyedő emberekkel, akik azt mondták, „No, ezt is látni kell.” vagy „Hát ez hihetetlen, tényleg igaz...”.

A vidékről érkezők türelmetlensége olyan mértékig fokozódott, hogy ellenőreinknek komoly részét az anatóliai oldalon Pendikig, a trákiai oldalon Çatalcaig, majd más városokba is küldtük ki a vasútállomásokra, sőt, mivel így már nem volt elég az állományunk, Időszabályozó Állomásainkról és a falvak kiszolgálása érdekében a fiatalok közül válogatott Szabályozó Állományunkból kellett személyzetet toboroznunk.

Kijelenthető, hogy intézményünk nemzetközi hírűvének nem kis részét is a pénzbüntetési rendszerünknek köszönhetjük. Bizonyára önök is olvastak az újságokban azokról a kirándulójokról, melyeknek a kapitányát az utasok rábírták, hogy változtassa meg a programot, és egy hetet maradjanak Isztambulban, hogy aztán mind kedvezményes büntetésekről szóló bizonylatokkal távozzanak; sőt, ezek közül az utazók közül jó néhányan nem hagyták el Isztambult, amíg Halit Ayarcival vagy velem nem tudtak interjút készíteni, és a boltokat is megrohmozták a fényképeinkért.

Nem sorolom fel tételesen az összes igazságtalanságot, amit az utóbbi időben intézményünkkel szemben elkövettek. Visszaemlékezéseimet olvasva önök dönthetik el, mekkora kegyetlenségekkel kellett szembenéznünk. De egy pontra még ki kell térnem, ami személyemre vonatkozik.

Akár támogatják, akár ellenzik az Időszabályozó Intézetet, egyvalamit elfelejtene az emberek, ez pedig az, hogy ez az intézmény szoros kapcsolatban van az én személyemmel, sőt a múltammal. Soha nem tagadnám, hogy intézményünk alapítása Halit Ayarcı vállalkozó szellemiségének és teremtő elméjének köszönhető. Ő minden értelemben az én jótevőm és nagy barátom. Mindazonáltal az Időszabályozó Intézetben játszott szerepem egyáltalán nem merült ki annyiban, amit a kívülállók gondoltak és sokszor ki is fejeztek, hogy csupán felhasználható eszköz lettem volna. Amennyire Halit Ayarcı ezt kigondolta,

annyiban én egész életemben megéltem, véletlenül és hatalmas gyötrelmeken keresztül jutottam el ide. Ez az életem gyümölcse.

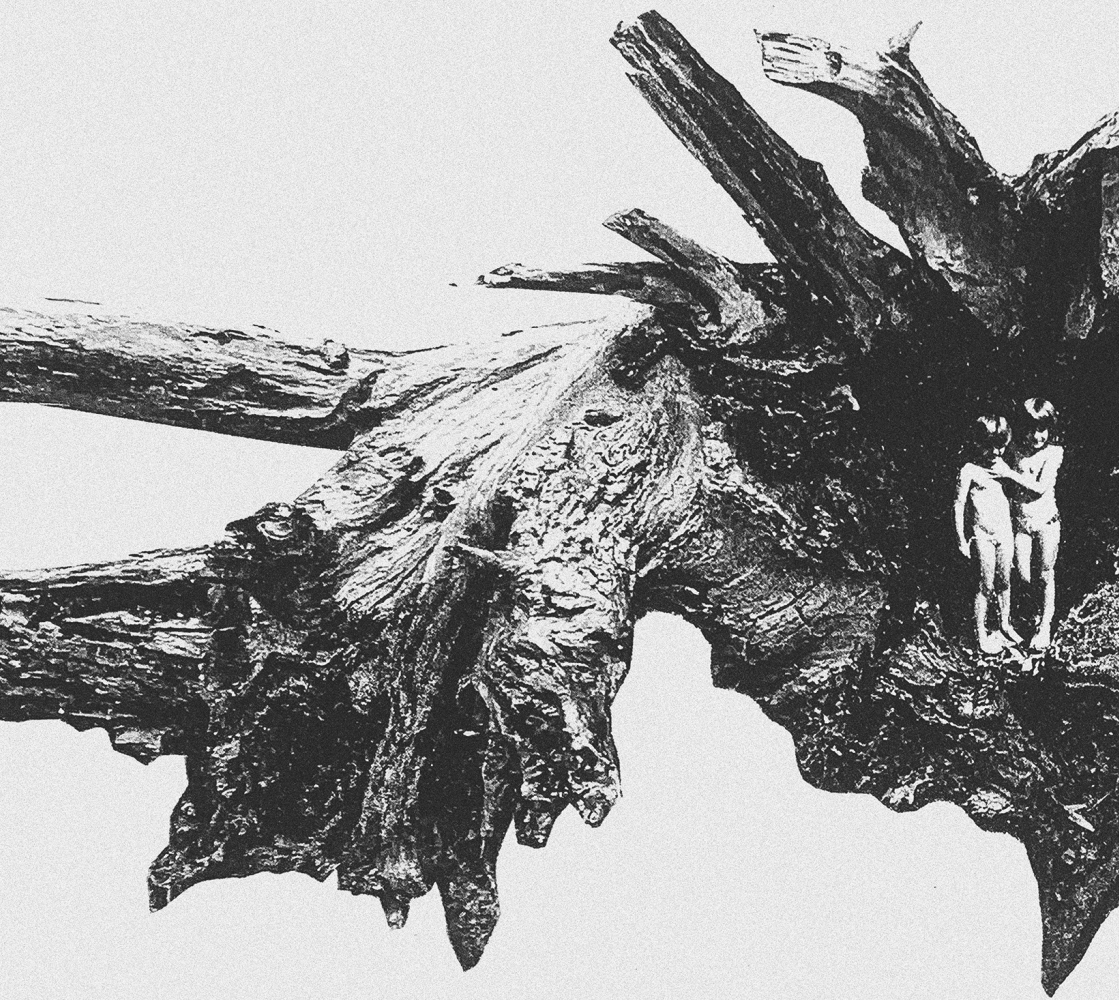
Jelen memoár első feladata az, hogy hiteltelenítse mindazokat, akik Halit Ayarcıt vagy intézményünket rágalmazták és ócsárolják; második, ám az elsıvel egyenrangú feladata pedig, hogy ezt az apró, ámde fontos tényt megvilágítsa.

(fordította: Szöllıssy Balázs)

Halmi Tibor

Kesztyűbábok

Örülj, mert itt hagytak. Az előző villamos elvitte innen az emberek felét. És most itt ragadva, fegyelmezetten ácsorogsz, miközben a túlélők tudása költözik beléd. És a megszokás, hogy így inognak a fák egy olyan villamosmegállóban, ahol még nincs befejezve semmi. Most zúgnak a levelek, ölik egymást a terpeszkedő csendben, látod az árnyékok pengéit. És önkéntelenül is felbőffen bármi a gyomorból, észrevétlenül roppan össze a szájban egy-egy nyálbuborék. Város, mert tudod, hogy érkezik majd az a villamos, a következő, a tiéd. Addig a félkész, éhes beruházások tátogják el, ami hiányzik, a daruk, mint óriási kesztyűbábok, fehéren és sárgán törnek az ég felé, alattuk kiárkolt, zsíros föld a színpad. Ki tudja, milyen mélygarázs épül itt, innen nem látni, a jegyek hová is szólnak. Egyszer majd csak jön az üresen futó síneken valami. Addig örülj a pergő falevélnak, a szélnek, az arcodba szálló, ismerős pornak.

Kertmann Jary Katalin

Fantazmagória (az installáció részlete), 2019–2020

kollázs

Kísértet járja be Kelet-Európát – az animizmus kísértete

Interjú Kortmann Járay Katalin képzőművésszel

VERESS DÁNIEL

Ha most, a beszélgetés elején – mielőtt megismerném, hogy te mit gondolsz róluk –, muszáj lenne egyetlen kulcsszóban összefoglalnom az objektjeid és a grafikáid lényegét, akkor a „gyerekkor” fogalmát adnám meg. Azért is, mert a honlapodon olvasható bemutatkozásban többször utalsz a saját gyerekkorodra. Ráadásul a munkáid közül nem egy kissrácokat ábrázol, és még több idéz meg játékokat a megformálásával, a léptékével. Mindeközben intellektuális körökben a gyerekséget – hacsak nincs benne valami csavar, vagy nem terheli trauma – sablonosnak, az életrajziséget pedig idejétmúlnak tartják. Nem bizonytalanít el ez a művészeti közeg?

KORTMANN JÁRAY KATALIN

Zavarni biztosan nem zavar, nem próbálok megfelelni az elvárásoknak. Azt gondolom, hogy az alko-

tótól függ, mennyire enged bepillantást a saját életébe. Ha megteszi, akkor fontos kérdés, hogy öncélúan használja-e fel a gyerekkorából, magánéletéből vett részleteket, vagy áthelyezi azokat egy másik kontextusba. Én próbálok ezt a kontextust megtalálni.

Hol keresed a keretezési lehetőségeket?

Mióta édesanya vagyok, ha nem is analizálok túl a gyerekeimet, de tudatosabban gondolkodom az életkorok különbségéről. Tartja magát az az elmélet – és a saját kislelőim is ezt látom –, hogy a gyermek hasonló módon kerül kapcsolatba a természettel, a környezetével, mint az állatoknak, tárgyakkal lelket tulajdonító, animista ősember. Fontosabb azonban, hogy régóta foglalkoztat a kortárs animizmus jelensége, és szerencsés véletlen, hogy

az animizmusra az utóbbi években művészeti trend épült rá.

A másik két kontextus a kilencvenes évek és a poszt-szocialista Kelet-Európa. Azaz a saját gyerekkorom ideje, ami a régióinkban a rendszerváltást követő, átmenetinek nevezhető évtizedet jelentette. Az ezirányú érdeklődésem abban a hét évben erősödött fel, amíg Németországban tanultam és éltem. Amikor Münchenben voltam Erasmus-szal, velem egyszerre volt ösztöndíjas egy karakteres stílusú, cinikus lengyel fiú, Gregor, akivel jóban lettünk, de a nyugat-európaiak kevésbé találták vele a közös hangot. Megmaradt bennem ennek a klikkesedésnek az élménye és az egyik angol lány mondta: „persze, ti azért értitek meg egymást, mert ugyanabból a regényből származtok”. Nyilvánvalóan a kelet-európaiságunkra és arra a történelmi háttérre utalt, ami összeköti a lengyel és a magyar társadalmat. Ez volt az a momentum, amikor beakadt a kérdés, hogy miért értem olyan sok gesztusát egy kortársamnak annak ellenére, hogy nem egy országból származunk. Később éve-

kig éltem Berlinben, ahol egyrészt a mai napig tényleg erősen érződik a Nyugat és a Kelet különbsége, másrészt sok velem egykorú kelet-európai művész munkáját is meg tudtam nézni. Ezek esetében nagyon sokszor fogott el a „na, ezt tényleg értem” vagy az „ezt én is így csináltam volna” érzés anélkül, hogy tudtam volna a művész kelet-európai háttéréről.

A gyerekkor és poszt-szocializmus kapcsolódása most már világos. Összekapcsolod az animizmust és a szocialista örökséget is?

Össze! Ha a tárgyak szempontjából tekintek erre, akkor számomra az a lényeg, hogy az animizmus többlettartalommal ruházza fel a tárgyat. Ha pedig a szocialista örökségről gondolkodom, akkor olyan tárgyakat keresek, amelyekhez kollektív tapasztalatot, emlékeket lehet társítani.

Ráadásul – ahogy futólag már említettem – az animizmus mint téma és az ahhoz gyakran kapcsolódó, kissé totemisztikus, kissé bizarr formavilág Kelet-Európában különösen népszerű. A kiállítóterekben talán kevésbé sűrűn lehet találkozni ezzel a tendenciával, de

olyan, az Instagramon különösen futó művészeti blogok, mint a KubaParis és az O Fluxo, nagyon láthatóvá teszik. Ezek a platformok természetesen szűrik, zsűrizik a tartalmaikat. A művésznek úgymond pályáznia kell, és a szerkesztők kilencven százalékban olyan megközelítéseket hoznak le, amire ráragaszthatjuk az animista címkét. A dömpinget látva persze feltehetjük a kérdést, hogy mi áll a háttérben. Annyira átütő a trend, hogy csak ilyen munkákat küldenek be? Vagy azok, akik viszik az említett oldalakat, éppen ezt az érzékenységet tartják érdekesnek? Nyilvánvalóan a művészek és az Instagram-csatornák hatnak egymásra, a végeredmény pedig az, hogy elárasztják az internetet ezekkel a képekkel, amikkel – nehéz megfogalmazni, hogy mi, de – valami nincsen rendben. Számomra mindebből az az atmoszféra a legfontosabb, amit az animistaként címkézhető objektok, installációk keltenek. De a saját emlékeimet is elsősorban azért szeretem a magam vagy mások számára megidézni, mert erős hangulati tér alakulhat ki a nyomukban.

Beszéljünk akkor az atmoszféráról! Amikor hozzákezelés egy munkához, akkor már tudod előre, hogy milyen lesz a hangulata?

Mindig van elképzelésem arról, hogy milyen atmoszférát szeretnék teremteni. Lehetőség szerint erre a koncepcióra a kiállítási tér tudatos megválasztásával is ráerősítek. Kevésbé vonz a white cube. Ha rajtam múlna, akkor csak erős, különleges atmoszférájú teremben állítanék ki, ahol a tér és a tárgy felerősítik egymás szimbolikáját. Különösen szerencsés helyzet volt, hogy az FKSE alatti pincét használhattam a *Maradandó maradék* című installáció kiállítására. Már önmagában a pince is érdekes, hiszen a mélységben, a galéria, a város alatt elhelyezkedő tér. A mélyben megnyugvó tudati szintre utal, mintha lemászhatunk volna a saját tudatalattinkba. Ráadásul ez a pince azért is különleges, mert egy nedves hely, ahová kanyargós lépcső vezet le.

Mikor belekezek egy-egy új munkába, van elképzelésem a munka színvilágáról, anyagáról is, de nagyon ritkán tervezem meg előre, lépésről lépésre az alkotófolyamatot. Nem készítek látvány-

terveket, aminek a megvalósítását aztán szem előtt tartom. Egyszerűen már csak azért sem, mert rettenetesen türelmetlen vagyok, egyszerre mindig több dolgot csinállok – aztán valamelyik összejön, valamelyik nem, és közben frusztrálóan sok melléktermék képződik. Mindenesetre, hogy hogyan kommunikálnak egymással a tárgyak, az a munkafolyamat vége felé kezd el kiderülni.

Érzésed szerint ennek ellenére összekapcsolja a műveidet valamilye sajátos, mindegyiket körüllelő atmoszféra?

Tudatosan törekszem arra, hogy ha a munkáimra ránézek, elfogjon az unheimlich-érzet. Hogy egyszerre legyenek ismerősek és ismeretlenek, vonzóak, de ijesztők is. Ilyen motívumokat keresek a mítoszokban és a népmesékben, és ezért szeretem annyira a mágikus realizmust.

Mikor tudatosult benned, hogy az atmoszférát keresed?

Néhány éve, de nem tudom konkrét időponthoz kötni. Amikor Nyugat és Kelet különbségéről gondolkodunk, akkor is a két at-

moszféra közötti különbség megragadása a legnehezebb kérdés. Amíg konkrét eltéréseket könnyen elkezdünk sorolni – odaát tisztábbak, gazdagabbak az országok –, addig az atmoszférabeli különbség megfoghatatlan. Mintha két különböző búra alatt tenyészne a hétköznapiaknak, a popkultúrának, a történelmi adottságoknak és a népléleknek két különböző egyvelege.

Meg lehet fogalmazni, hogy művészként mi a dolgod a szocialista örökséggel és az animizmussal?

Ami az önálló munkáimat illeti, az animista megközelítés ösztönös. Amióta tudatosan rajzolok, alkotok, azóta ösztönösen vonz a gyermeki látásmód. Ha nem lenne ilyen meghatározó az animista trend a mai művészeti életben, akkor is hasonló munkákat készítenék.

Az *A Whale of a Bad Time* projekthez viszont küldetésstudattal kezdtünk hozzá. Persze volt bennünk naivítás, és a „küldetés” szó is túl erős, inkább úgy fogalmazok, hogy hátszándékkal csináltuk és folytatjuk továbbra is ezt a projektet. Nyilvánvalóan

mindegyikünk aggódik ezért az országért, és úgy érezzük, rossz irányba haladnak a dolgok. Ennek az állapotnak rendkívül összetett a háttere, de egy nagy adag fásultság is az okok között van. Ha nem is az egyetlen, de fontos célunk a többiekkel, hogy úgy akarunk egy kis reményt adni, hogy megidézzük a rendszerváltás utáni időszakot, amikor még számtalan más forgatókönyv is lehetséges volt. Erre szimbolikusan is ráerősít az, hogy a saját gyermekkorunkat idézzük meg. Optimális esetben a gyerekkorunkra egy boldog időszakként emlékezünk vissza, amikor ráadásul egy sor lehetőség állt még előttünk. A projekt keretében készített munkák kilencvenes évekből emlékekből indulnak ki, az *A Whale of a Bad Time* név formájában pedig az Antall József halála miatt megszakított *Kacsamesék*-rész címét vettük fel.

Eredetileg kitűztük célként, hogy ne csak a művészközeghez szóljunk, de az igazsághoz hozzátartozik, hogy szerintem rendkívül nehéz behozni a galériába olyanokat, akik még nem művé-

szetkedvelők. Valljuk be, a kiállításokra egy bizonyos kör jár, csak úgy, az utcáról kevesen térnek be. Budapesten és Berlinben is azt tapasztaltam, hogy ugyanaz az x számú ember, lényegében véve Pesten a Képző, Berlinben az UDK volt és jelenlegi hallgatói jelennek meg a megnyitókön, illetve műgyűjtők. Ezért is rendeztünk workshopokat, vetítéseket, ezért próbálunk atmoszférikus kiállítótereket létrehozni, ezért építettem az installációm mások felhívás útján gyűjtött emlékeiből, de a képzőművészetet mi sem tudtuk kinyitni mások felé.

Józan, egyenes szavak. Ezek szerint a kortárs művészet célja legfeljebb a kérdések és a lehetőségek napirenden tartása lehet?

Azt hiszem, hogy igen. Művészként fel kell tennünk, felszínen kell tartanunk problémákat, de nem hiszem, hogy tudunk válaszolni a saját kérdéseinkre. Például annak a mérlegelése, hogy a rendszerváltásokkal elindult politikai átmenet hol zárult le, nem az én asztalom, nem is szeretnék jobban belemenni.

Sokat beszélünk arról az 1993. decemberi vasárnap délutánról és arról a vakuemlékről, ami lehetővé teszi, hogy ennyien emlékezzünk egyszerre ugyanarra a történelmi pillanatra, illetve azokra és arra a szobára, lakásra, akikkel és ahol néztük a Kacsameséket. Azt hiszem, azért is beszélünk róla ilyen sokat, mert nincs több olyan momentum a kilencvenes éveknek, amit akár csak megközelítőleg ennyire sokan éltünk volna át egyszerre. Őrzöl olyan emléket, ami a rendszerváltáshoz köthető, és ha nem is az egész nemzedékünk fejében él úgy, mint történelmi momentum, de a tiédben igen?

Az első konkrét és politikai szempontból is érdekes emlékem az uniós csatlakozás 2004-ből. Ek-

kor már nemcsak éreztem, de értettem is az események jelentőségét, és azt, hogy itt „valami jónak lettünk a részese”. A nálam néhány évvel idősebbeknek jellemzően van egyértelmű emléke a rendszerváltás időszakából, a kilencvenes évekből is. Nekem inkább csak a környezetemből leszűrte érzetek maradtak meg. Az a hangulat, hogy itt valami meg fog változni, hogy lehet miben reménykedni végre. Az *A Whale of a Bad Time*-mal az is a célunk, hogy minél többen vissza tudjunk lépni ebbe az atmoszférába.

A beszélgetésre 2022 májusában az FKSE műtermében és a szomszédos Chiliben került sor.

Kortmann Járay Katalin

Burok, 2021

fogászati erős gipsz, akril, polimergyurma

Beszélni nehéz

Fehér Renátó, Torkolatcsönd, Budapest, Magvető, 2022

Fehér Renátó kifejezetten sikeres pályakezdést tudhat magáénak. Első két kötete, a 2014-ben megjelent *Garázsmenet* és a 2018-as *Holtidény* egyaránt élénk, elismerő kritikai visszhangot váltott ki. Az élénk itt nem túlzás, igen ritka, hogy egy verseskötetről tizenöt-húsz kritika jelenjen meg, még akkor is, ha a rangos, nagy kiadók (ez esetben a Magvető) köteteire alapból nagyobb figyelem irányul. Az sem gyakori, hogy egy első kötetet rögtön díjjal ismerjenek el, mint a *Garázsmenetet*, amely Zelk Zoltán-díjat kapott. Kántor Péter laudációjában a világra, a részletekre való nyitottságot és az ítékezésmentes látásmódot emelte ki: „megmutatni mindent és mindenkit úgy, ahogy van. Ez nem kevés.”

Ez a megállapítás bizonyos szempontból igaz a most megjelent harmadik kötetre, a *Torkolatcsöndre* is. Ebben a kötetben a szerző éppen azt szeretné megmutatni, hogy egy olyan termé-

szetes, mindennapinak feltételezett emberi tevékenység, mint a beszéd vagy tágabb értelemben a(z akár írott) kommunikáció, hányféle módon nehezülhet meg vagy válhat éppen lehetetlenné. Azzal kísérletezik, hogy miként lehet ezeket a nehézségeket versben megmutatni. Költészeti témának talán meglepő, de az afázia például ismert emberek betegsége kapcsán bekerült a köztudatba az utóbbi néhány évben.

Fehér Renátó költészete mindig is reagált a minket körülvevő társadalmi valóságra. Mondhatnánk, hogy ez most nem így van, hiszen a dadogás vagy az amnézia korsemleres kórképeknek mondhatók, ugyanakkor az utóbbi jellemezhet egy adott társadalmat is. A valóságról való beszéd nehézségei, a szándékos vagy szándékolatlan ferdítések, a kommunikációs zsákutcák, az elhallgatások és az átírások nagyon is jelen vannak a 21. századi Magyarországon. A tatárszentgyörgyi gyilkos-

ságokhoz kapcsolódó szöveg, a [ki-be-tűz-he-tet-len>] a legkonkrétabb társadalompolitikai vonatkozású vers a kötetben, amely hat különböző megközelítést jelenít meg a korrekt tudósítástól a valóság átírásán keresztül a már kibetűzhetetlen sírköveket idéző, hiányos mondatokig.

A címnek választott *Torkolatcsönd* illeszkedik a szerző egy-szavas címadási gyakorlatához (a cikluscímek is ilyenek), a hétköznapi és átvitt jelentéssel egyaránt bíró „garázsmenettel” és „holt-idénnyel” szemben azonban talányosabb, egyedi szóalkotás. A mottónak választott Mészöly Miklós-idézet („Tölcsérzsivaj van.”) ihlethette, de eszünkbe juthat róla a folyótorkolat, Kemény István *Nílus* című kötete vagy a beszédhez kapcsolódva a torok, a torokcsakra is. A teljes szó vagy valamelyik eleme (pl. torok, tölcsértorkolat) több versben is visszaköszön. A beszéd mint folyó és az útjába kerülő gátak, akadályok visszatérő motívumokként az egész kötetet behálózzák, csak néhány közülük: tajték, sodródás, ideiglenes kikötő, tolmácskajüt. A Térey János emlékének ajánlott

Duna Redivivusban a konkrét folyó is megjelenik, ugyanakkor életmetaforává is válik: „S bár élni annyi, mint folyton / teret veszve szökni mindhiába – / mégis szökni. Nem nyugodni békében.”

Kell-e fotó a költőről egy verseskötetben, vagy sem? Az introvertált szerzők rémálma ebben az esetben nagyon is a helyén van, egyszerre személyes és a tematikához kapcsolódó, a szerző személyén túlmutató gesztus. A szerző gyermekkori fotójára, amelyen egy ábécéskönyvet tart a kezében, egy gyermekkézre valló füzetlapvers rimel: „Leszoktattak arról, hogy bal kézzel írjak verset.” (Rossz kezekbe kerül).

A kötet a programadó nyitóverset követően négy ciklusra oszlik. A cím nélküli, *jöjjenek el* kezdetű felütés egy hosszú felsorolás a közlés nehezítettségével küszködőkről a kéztőalagútszindrómás íráskényszeresektől a némáig: „jöjjenek el mind / nekik lesz igazuk” – zárul a vers egy mindnyájukra vonatkozó, jó értelemben vett érzelmes gesztussal. Hangot adni a hang nélkül maradóknak, a meg nem hallgatottaknak – egyértelmű költői feladat-

vállalás. Azonban nem helyettük szeretne beszélni, hanem a nehezítettségek megmutatásával hallhatóbbá tenni a saját hangjukat.

Az első ciklus, a *Fülkebontás* egy mára kihalófélben lévő beszédhelyszín, a telefonfülke köré épül, asszociációs mezejébe azonban más fülkék vagy fülkeszerű terek és helyszínek is bevonódnak: gyóntatófülke, koporsó, a mozgólépcsőt figyelő „gyezsurnaja” üvegkalitkája, a kagyló. Elszigeteltség, elnémulás, végtelen csönd a beszéd helyén. Az első vers, a *(leggyakrabban tárcsázott szám)* már a *Garázsmenetben* és a *Holtidényben* is szerepelt, itt azonban kapott egy párverset is, a cikluscímet adó *(fülkebontást)*. Utóbbi lecsupasítja a vers mondatait, egy – még megfejthető – rejtvénnyé tömöríti a telefonfülke visszatérő látogatójáról, a folyton a lányát hívó öregemberről szóló történetet. Ez a két vers magába sűríti azt a fordulatot is, amely a *Torkolatcsönd* fontos újdonsága a korábbi kötetekhez képest: az elszakadást a megszokott versnyelvtől, a vers határainak feszegetését.

Mindez a második, *Logopédia* című ciklusban válik egyértelmű-

vé. Találunk itt szófolyamot (*burján*), áthúzott naplójegyzetet (*nyelviskola*), betűkihúzásokkal, tükörírással írt lapot (*MINDEN RENDBEN. WALDSEE.*), a szavakat fekete téglává változtató, csak néhány szót megőrző (vendég)szöveget (*Rabszolgakórus*) és kottarészletet (*amnézia*) is. A nyálkövel küszködők fájdalmát töredékszavak repetitív sorolásával teszi érzékletessé (*Nyálkövek*). A formával való játékot igazolja a szándék: máshogyan beszélni a másféle beszédről.

Azonban ebbe a ciklusba is kerültek „hagyományosabb” versek, mint a gyerekkori, szóra bírhatatlan papagájokról szóló *Papagáj* vagy a Kemény Istvánnak címzett *A Magyar Irónia Háza*. Közéletiségeivel utóbbi némileg ki is lóg a ciklusból, Kemény-verseket idézve beszél az elmúlt tíz-tizenöt év történéseiről. Annyiban azonban mégis a ciklushoz tartozik, hogy az iróniát mint az elbeszélhetet-

lenről való beszéd egy lehetséges módját tematizálja. Nem ez az egyetlen költőelődökhöz szóló hommage-vers a kötetben, a már említett, Térey emlékének ajánlott Duna-versen kívül Kántor Pétert is megidézi (*Ugyan merre mennénk*), de ott van Ottlik is a kőszegi iskoláról szóló sorok mögött (*Philtrum II*).

A *Philtrum II* verscím egyben a harmadik ciklus címe is. A *philtrum* az orr és a száj közötti mélyedés latin neve. Magzatkorban, a kétoldali arcnyúlványok egyesüléséből jön létre, e folyamat zavara okozza a nyúlszájat vagy a farkastorkot. A ciklus legkülönösebb szövege a *Philtrum VIII*, amelyben hangasszisztensek, Siri, Alexa és Cortana beszélnek, a magyar mellett angolul, görögül, németül. Ezek a modern kori, virtuális szirének kapcsolódnak össze a szövegben az Odüsszeuszot csábító szirénhangokkal. A gépe előtt magányosan ülő emberek korában pedig „a probléma tehát már nem az hogy az embe-

rek kifejezzék magukat hanem a magány és a csend kis rései amelyekben végül találhatnak mondanivalót”.

A kötet egy hosszabb verssel, az önálló ciklusba helyezett *Írottkövel* zárul. A deuschlandsbergi buszkatasztrófa kőszegi áldozataira emlékező versben a gyermekét elvesztő anya és a traumával együtt élő város szemszögéből beszél a versbeszélő: „húgom az ujjam végig a falon / míg el nem sötétül minden / ennyit tudok írni ide addig / ennyi maradjon utánunk a nyom”. A verssorok végén bizonytalan, reszkető vonalak, mint a már szinte teljesen ellaposodott EKG-görbék. Ez a híradás általi gyászmunka (legyen szó gyerekkori, személyes vagy felnőttkori társadalmi traumákról) tulajdonképpen az egész kötetet áthatja, nem véletlen a fekete borító. A formai kísérletezés mellett éppen ez, a „maradékidők végezte” előtti szám- és hangadás felvállalt kötelezettsége a kötet meghatározó vonulata.

Turbuly Lilla

Valaki késik

Kabai Lóránt, *moaré*, Budapest, Joshua Könyvek, 2021

Kabai Lóránt *moaré* című verses-kötetéről Bocsik Balázs írt alapos kritikát a *Literán* (<https://litera.hu/magazin/kritika/jatek-nem-meditativ-elmany.html>, letöltés ideje: 2022.05.10.), amelyben felveti az időbeliség, azon belül pedig a jelenidejűség problémáját: „[e]z a poétikai eljárás [Kabaié] azt mutatta fel, hogy az ismétlődő-folytatott tematika (depresszió, függőség, párkapcsolati- és egzisztenciális csőd stb.) nyelvi öntőformája önmagához képest mindig megkésett, hiszen létezik egy nyelvileg tökéletesebb állapota e minőségek rögzítésének, de ennek belátását csak az aktualizálódó (mindig partikuláris) tapasztalat jelenidejűsége képes felszínre hozni.” Ebben az olvasatban a versek alanyának időfelfogása a legfontosabb, az a tapasztalat, hogy a nyelvileg tökéletesebb állapot rögzítése, a megértés megkésve követi az alanyhoz kapcsolódó történeteket, a nyelvi megformáltság és az alany szétválásának tapaszt-

talata viszont a folytonos újakezdés lehetőségét is felveti.

A folytatólagosság, amire Bocsik hivatkozik, az elszenvedett történeteknek tulajdonít kitüntetett szerepet. Ezek olyan passzív élményeknek számítanak, amelyek elszenvedője bárki lehet, bár a versek egy laza szerkezetű narratív olvasatot is megengednek, hiszen mégiscsak versenként lehet formát adni annak a szubjektumnak, aki folytonos késésben van. Ez a késés viszont csak a megértéshez képest számít késésnek, egzisztenciális szempontból teremtő lehetőség.

A kötetkompozíció vizuálisan és tipográfiai is ráerősít erre az élményre. A képek és a szöveg egymásraolvashatósága korántsem egyértelmű. Bár lehet kísérletezgetni a kötet kizárólag képi vagy a szövegre vonatkozó interpretációjával, a kettő elsősorban együtt értelmezhető. A képek ellensúlyozzák a Morse-kódokkal és a decimális számozással kiegészít-

szített verseket, amelyekben az a tapasztalat érvényesül, hogy a kód és annak dekódolása közötti időtartam sosem lehet azonos. A dátumot és a kronologikus rendet megőrkítő kódok lenyomatok, amelyek az interpretációt támogató „plusz információk”-ként funkcionálnak, akár egy térképen, ahol egyre több és több adatot látunk. Ha először a kép hozzá is ad a vers jelentéséhez, egyből kibilient a megismerhetőség bűvköréből, hiszen úgy rögzíti a pillanatot, hogy ahhoz csak az emlékezés útján férhetünk hozzá.

A temporalitás, az én birtoklásának elhagyása és ezen élmények kezdeti negatív tapasztalata a lehetőség önreflexív, teremtő jellegű cselekedeteiben mutatkozik meg leginkább. A teremtés persze sokkal inkább a hiányban értelmezhető, nem pedig egy önazonos individuum új és saját élményének vagy gondolatrendszerének termékeiben: „mi tűnik elő belőlünk, mi bújt ennyire mélyre / hogy ebben a télben mégis megmutatja magát egypár / zavaros szívdobbanásig, csak mintha valaki, jobb életet / ajánlva neked, a sírunkon járkálna” (*mi tűnik*). Erre a kérdés-

re a válaszadás lehetetlen, és Kabai kötetében hangsúlyos, hogy a magyarázat és a válaszok hiánya egzisztenciális jellegű szorongást képesek kiváltani, mert általuk pont az az élmény testesül meg, az a tévhit, hogy a megmagyarázható vagy a megmagyarázandó azonos idejű lenne azzal, aki magyarázza. A magyarázó és a magyarázat nem egyidejűek, az önreflexió legfeljebb azt a tapasztalatot közvetíti, hogy a történeteket elszenvadó alany állandó meg nem értettségben van a történetekkel magukkal. Az alany passzív elszenvadóje a világnak, viszont ennek tükrében válik fontossá a lehetőség, mert ebben a folyamatos megkésettségben lehetőség van az alany állandó (újra) konstruálására.

A történetek Kabai költészetében töréspontok, az előbb kifejtett élmények töréspontjai, amelyek az egész hiányának tapasztalatát közvetítik. Az egység hiányában az élet „megfoghatatlan egyszerű dolgok” (*már nem lehet, képtelen*) terepeként jelenik meg. Az emlékezés egy régebbi korra már csak egy idealizált, nem valóságos élet része lehet: „Egy

sosem volt aranykorra gondolk most, / mint honfitársaim java, mindennapi tévedésben, pedig csak / tükörben bámulom már megint a megereszkedett bőrt és az / üres tekintetet; keresem, szépnek mi is tűnhetett fel bárki / számára ebben a testben és fejben valaha, fénykoromban” (egy sosem volt aranykorra).

A visszaemlékezés, az elvágyódás a temporalitás tapasztalatának rögzítésére irányuló folyamat, ami az alanyi közérzet romlásához vezet. A vázolt aranykor illuzórikus és tarthatatlan állapot, az alanyban pedig kódolva van a statikus létélmény rögzítése. A rossz közérzet és a szorongás a büntudat leírásaiban fogalmazódik meg. Az alanynak – saját maga birtoklása hiányában – nincs kontrollja az énye felett, ami azt is jelenti, hogy érthetetlen marad saját maga számára. Ez sokszor azért negatív tapasztalat, mert nincs meg benne a kibékülés, csak a folytonos őrlődés. Kabainak erre viszont van válasza: „a szenvedésnek / nincs esztétikája, nem tisztít és nem rendez el semmit. / van történés, de nincs helye, a tett nem kap teret. igaz / talán nem

muszáj birtokolnod semmit, csak tudni, hogy / a tiéd lehet, és aztán el is engedheted. szerelem” (újra emlékszem a remegő). Vagy máshol: „...utolér és találkozom az élettemmel, melyben magam / sem lelem, nemhogy a helyem – mint aki hirtelen kiradírozódott sokak / térképéről” (utolér és találkozom az). Az úton levés állapotában az alany csak elszenvedője a történéseknek, a folytonosság viszont azt a lehetőséget hordozza, hogy a megértés, illetve a birtoklás vágya és motivációja megszűnik. A lehetőségben újraértelmeződik az otthonosság jelentése is. Az otthonosság pozitív jelentései felszámolódnak, ami a folytonos idegenségérzetet állítja előtérbe: „mint egy idegen, vagy valami különös, tétova turista, / aki eltévedt egy távoli város ismerősnek feltűnő utcáin” (mint egy idegen).

Saját magunkhoz képest állandó megkésetttségben lenni mégiscsak rálátást enged a múlt-ra: „a minap szembe jött velem a régi életem, / holott tényleg nin-

csenek történeteim, csak rögeszméim, / »régi életem« is csak egy meg sem valósult, immár nem is / kívánt idea volt, amikor még hinni akartam kényszeresen, megindult bogár, holmi eszmékben, spekulatív lényegeken, / hogy esetleg rengeteg dolog történik, és nem történik semmi” (*a minap szembejött*). Pont a spekulatív lényeg, az eszme adja a történekek illuzórikus voltát, mert az eszme saját totalitásában megéri, és rá tud látni a világra, viszont feladja az időbeliséget, ezért saját világa folyamatos késésben lesz a történekekkel. Szabályai, kimondott szavai a megalkotásuk pillanatában elvesztik súlyukat. Ami marad, az az önvád vagy a rendszerességgel említett büntudat. További teológiai vizsgálatok nélkül annyi azért az előbbiekből mégiscsak következik, hogy ilyenkor az ember véges értelemben mégiscsak magát választja. Ez a kierkegaard-i gondolat szerintem visszaköszön a kötetben, már csak az egzisztenciális tapasztalat tükrében is.

A nem eszmék szerint élő ember viszont ebben az értelemben mentes az önvádtól, mert megtudja tenni azt a lépést, hogy a végességben megtapasztalt individuuum birtoklása helyett, a változás elfogadásában nyerje el magát újra és újra. Ilyenkor az idő tapasztalata megváltozik, mert eltűnik a viszonyítási pont, ennek tapasztalata pedig egyszerre lehet félelmet keltő és borzasztó. Az volt az érzésem, hogy a kötet legtöbbször ebben az értelemben használta ki a történekek és az alany közötti folytonos megkésetttség állapotát.

A világ első látásra üres nélkülnünk: „még csak egy árnyéknyi nyomot / se vessek. hogy most már maradok pusztán kurta gyűrődés / a kibomlott csomó helyén, alig észrevehető, alig is fontos” (*ha lehetnék csak*). Másodikra viszont meg lehet tölteni valami mással – hogy mivel, az ennek a kötetnek a szempontjából nyitott kérdés, de az embernek, úgy tűnik, bőven van oka bizakodni.

Kertai Csenger

Mindennapi magányosság

Vonnák Diána, *Látlak*, Budapest, Jelenkor, 2022

Vonnák Diána *Látlak* című novelláskötetének kétszázhusz oldalán betűkbe szedve áll a teljes körforgás, a születés, a meg nem születés, a létezés, a nem létezés, az élet és a halál, a magasztos és közönséges, mégsem éreztem mindig elégnek mindezt. A *Látlak* tizenhét történetének mindegyike belső monológ, elbeszélői azonban sem nemük, sem életkoruk vagy más egyéb személyes tulajdonságuk alapján nem lennének könnyen csoportosíthatók, ahogy novellánként változó helyszínei is a beazonosítható és a beazonosíthatatlan közötti széles skálán mozognak. Mindegy, hogy háborús övezet, kis magyar falu, a harmadik világ vagy éppen a tajga, hogy látszólag hétköznapi vagy rendkívüli élethelyzet, a novellák főhősei valamin azért mégis osztoznak: magányukon. Kétségbeesésüket, kiábrándultságukat, néma vágyaikat és fohászaikat az elbeszélők úgy tolmácsolják, hogy a narrátor közben végig a háttér-

ben marad, kíméletlenül kivonja magát az események sodrásából. Ez a szenvtelenség válik a kötet legnagyobb erényévé, ami a nagyon különböző élettöredékeket mégis egységbe vonja, és akként működteti. Az elbeszélők elhagyatottan mozognak világaikban – ez az érzet a kötet első részében még kiforratlanul van jelen, azonban a másodikra nagyon erős és határozott hangra talál.

A *figyelmemet követelik* című novellaciklus történeteiben hemzsegnak a kívülállók, a helyüket keresők, akiknek belső magányát a szerző jól megválasztott mellékevek egymásutánjával és mélyreható képekkel betűről betűre egyre erőteljesebben hangsúlyozza. Az *Ár ellen* című novella elbeszélőjének ítélete akár a kötet minden további szereplőjéé is lehetne: „Ketreccben, erővel hizlalt állatok húsán nőnek formátlan, kedélybeteg tömbökké, a gyomrukából egész a torkukig felfröcsög a sav. A szerveik sorra feladják,

szívroham, epekő, gyomorfekély, zsírmáj, és nekem üvöltik, hogy nem vagyok normális.” (26) A második ciklus első történetében, az *Apályban* az elbeszélő cinikus leírása pedig jól tükrözi azt, hogy kötetbéli sorstársainak milyen az általános viszonya a fogyasztói társadalom alakította és uralta terrekhez: „A reptér egyszintes, sorozatgyártott kockaház, úgy néz ki, mint egy kisvárosi ingatlanközvetítő iroda vagy jehovisták külvárosi térítőállomása, megváltásos piramisjáték, a szórólapon áhítattal nézi egymást Mária és egy bárány, mögöttük jámbor oroszlán igenli a békét.” (84) A *Közel menni* című történet elbeszélője Kijevben szólal meg hasonló hangon a kapitalizmus uniformizáló törekvései által leuralt hétköznapokról. A taxi ablakából a szeme elé táruló hétköznapi táj megbízható, eklektikus jellegtelensége megnyugtató hatással van rá: „A szovjet lakótelepek után álklasszikus oszlopokkal díszített, luxusnak hazudott lakóparkok természetvárai jönnek, aztán a folyó. [...] A túlparton sokasodnak a kioszkok, a buszmegállóknak a rosszul öltözött emberek ólmos fáradsággal az arcukon.

[...] Hatalmas hirdetőoszlopokon majdnem meztelen nők, mellüket hevenyészve felragasztott cetlik takarják ki. Olvasom rajtuk, hogy hosszú szőke haját veszek, olcsó vízum, idénymunka Csehországban. Graffitiken, hogy Putyin faszfaj, Léna szeret szopni, alatta telefonszám.” (109–110)

A narráció – a későbbiekben már határozottan előnyös – szenvtelensége *A figyelmet követelikben* még nem mindenhol van jelen, a szerző a kötet eleji elbeszélésekben helyenként túlságosan elengedi olvasója kezét, és bizonyos szöveghelyek zavaros, kapaszkodó nélküli masszává folynak szét. Ez érződik a *Hazáig nyomma sincs* című novellában is, amelyben a történet keretrendszerének (az Indiát és Pakisztánt egymástól elválasztó határ körüli, évtizedek óta fennálló konfliktusos helyzet) és a szereplők közötti zavaros kapcsolatrendszer a kibogozása olyan figyelmet követel, hogy a novella konkrét történeti elhalványodnak, és másodlagossá válnak mellettük. Annak ellenére, hogy az első fejezetben izgalmas és mélyen emberi jelentekek bontakoznak ki, valójában sem

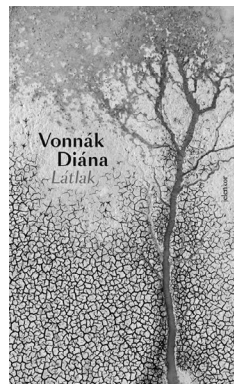
a külvilág aggasztó történései, sem a lélek apró rezdülései nem kerülnek igazán fókuszba, csak a kettő közötti tér válik bejárhatóvá, ami egyszerre túl sok és túl kevés ekkora terjedelemhez mérten. Jó lenne kicsit tovább barangolni közöttük, jobban megismerni vagy az elbeszélőt, vagy a környezetét ahhoz, hogy emlékezetesebb legyen a találkozás.

A második, *Vér és víz* című ciklus hét, betűre pontosan kiszámított hosszúságú történetből áll, mindegyik érzékletes hasonlatokkal teli, súlyos és mély novella, önmagukba zárt, komplex kis világok, amelyek mindegyike az anyaság, a szülés, az abortusz, a gyermekről lemondás vagy a tőle elszakítás témáit járják körül. A novellákban megjelenik a férfi perspektíva is, újszerű betekintést adva az egyébként még mindig túl gyakran tabusított terhesség-megszakítás témájába. Míg a *Hazáig nyoma* sincsben a történelmi háttér elnyomja a cselekményt és az elbeszélőt magát is, addig a *Közel menni* című novellában ezek aránya sokkal kiegyensúlyozottabb, a kijevei tüntetéssorozatból kialakult forradalmi helyzet való-

ban csak történelmi kontextus marad. A haditudósító elbeszélő jelentése a szerelméről, az események fősodrásába vágyó lányról, a kettőjük közötti elhibázott dinamikáról szól. Kapcsolatukat a

nő váratlan teherbe esése tovább bonyolítja. A férfi beszámolója erről a sorsfordító eseményéről hűen tükrözi azt az értelmetlen és kiszámíthatatlan állapotot, ami nemcsak a külvilágban, de közöttük is uralkodik: „Reggelre aztán elszállt az este feszültsége. A taxiban csupa hála, büntudat, félős kedvesség. Ahogy a hideg ujjai simogatják az arcomat, abszurdnak tűnik az egész kapcsolat. Az is, hogy van, meg az is, hogy baj van vele. [...] A steril, hűvös és modern épületben egy strasszos fogó recepcióssal beszél, papírokat ír alá, bólogat. Nagyjából a felét értem annak, amit a nő mond. Vákuummal csinálják, altatásban.” (117)

A második ciklus minden novellája olyan mélyre ránt, hogy a

tömör történetek között éppen csak egy-egy lélegzetvételnyi idő jut. Egy nő folyamatosan újjáéledő, megszokássá szelídült vágyakozása a Jeges-tengernél berendezkedett remete után, a gyermekétől távolra szakadt remete vágyakozása kislánya után, az értelmetlenül tátongó gyerekzoba, a benne ácsorgó elbeszélő tárgyilagossága: „elnézem a gyapjúállatokat, az apró, házi ácsolású íróasztalt, az ablaküvegre festett színes lepkéket, a dac tárgyait, a hiány lenyomatát, amit se betölteni, se a margóra tenni nem akar. Vagy nem tud.” (97) Egy valódi kötődésre képtelen, nárcisztikus anya, aki „a saját élete sztárja, még a vécén is fújja a haját a szélgép” (102) és lesbikus lányának isztambuli hajóútja, menekülése egy semleges terepre, ahol talán majd újra sikerül kapcsolódniuk egymáshoz, majd az epizód szerelem a Majdanon. Ezeket a lelkileg kimerítő novellákat követi a könyv legsúlyosabb, *Ugyanaz a vér kering* című írása. A novellában a két különböző születéstörténet, a már megszületett gyermek felnevelésének érdekében bevállalt „megélhetési” béranyaság és a gyermekágyi de-

presszió, az anya-lánya és a lánytestvérek közötti, feszültségteli szeretet és női szolidaritás bemutatása mellett még egy generációs trauma is kirajzolódik. Ezekben a monológban a szereplők stilizált nyelvezete, az, hogy karakterüktől idegen módon néha rendkívül választékosak és kifejezők is, háttérbe szorul, elfeledteti a mindent magába záró női magány, amelyet nem old fel, hogy éppen az anya teste az, amely képes egy új életet kihordani és táplálni. Az ezt követő novella, a *Mintha az árnyékom lennél* című témája ismét az „anyai sors”, a szerző ugyanabba az idegen háztartásba kerülő nők eltérő megküzdési stratégiáiba ad különös betekintést olvasóinak.

A novellák jól kiszámított és eltalált dinamikája olyan feszültséggel tölti meg a közöttük húzó-dó lapozásnyi időt, hogy az súlyos teherként nehezedik annak végrehajtójára. Ezt mélyíti az is, hogy a kötetben Vonnák Diána saját, jól megválasztott illusztrációként szolgáló fekete-fehér fotográfiái választják el az írásokat egymástól, így nincsenek üres, tartalom nélkül álló oldalak, nem szakad meg az ingerek áramlása.

A kötet minden novellájában rendkívül érzékletes leírások olvashatók az emberi testről, az általános és mindannyiunkban közös jellemzőket éppen olyan jó érzékel domborítják ki, mint az egyéni jellegzetességeket. Míg a megfigyelések egyes szöveghelyekbe elképesztően jól belesimulnak, addig néhány elbeszélő esetében inkább a túlstilizált nyelvezet érzetét erősíti, azt, hogy bármennyire is jól összerakott az éppen olvasott mondat, valahogy mégis valószerűtlenül hangzik abból a szájból, éppen a kifinomult szóhasználat miatt. Hiába nagyon érzékletes az *Akklímatiszáció* című novella tanító elbeszélőjének hasonlata a „[f]olyton rám lóg az ég, mint egy kivédhetetlen, arcra szorított nejlonzacskó” (10), mégis erőtlenül kong lakhelye, a zárda falai között. Ahogyan a *Röpképtelen madár* című novella kamasz elbeszélőjének hétköznapi szófurdulatai közé is nehezen ékelődnek be az olyan költői képek, mint az, hogy „a folyó felől csak a garázssorok fogják fel szelet, de mintha a paneleket is úgy tervezték volna, hogy csatornázzák, felerősítsék és orkánt nővesszenek belőle” (40), vagy az

olyan kijelentések, mint a „megyek utána, a szélárnyéka a mellkasomig ér” (41).

Ilyen idegen hang érzetét kelző részletek a harmadik ciklusban, a *Meddig érünk el* címűben is előfordulnak, például a régi, szovjet vonaton a haldokló nagymama utolsó látogatására készülő nő helyzetértékelőjében: „Karikás szemekben zakatoló kiúttalanság, műbőr ülésekre gyöngyöző halántékok. [...] Lassuló vonat és táguló őszi táj, Andrij reggel a húgyharmatos véce tükre előtt egyensúlyozva borotválkozott, mégiscsak halált mentünk látogatni. Nem beszélt. Hiába rendezkedett be hónapokkal azelőtt a gondolatba, hogy ez már a végjáték, mikor eljött az idő, mégsem fért meg a hírrel egy légtérben” (201). Túl lírai gondolatok ezek egy alvókocsiba, mint ahogyan *A tajgáig gyalogolok* című történet tizenkét év körüli, hátrányos körülmények között élő és fantáziavilágokba menekülő kislány főhőséhez sem könnyű olyan elemzést rendelni a hangyák társadalmáról, mint a „megrészegülnek a tetemen, nyakig vérben és húsban gázolnak” (176).

A kötet utolsó előtti novellájában, a *Két halál* címűben megelevenedik a halál előtti végső órák kegyetlensége, amikor már csak a hús van jelen, semmi más, míg az utolsó elbeszélés, az *Én itt vagyok, te hol vagy* című pedig abba nyújt betekintést, hogy milyen egy hozzátartozó számára a ködös, demencia által vezérelt

időszak tehetetlensége. Vonnák Diána első kötetének történetei ezzel keretbe is rendeződnek, felrajzolnak egy egész, kívülről és belülről is zárt világot, tele társas magánnal, útkereséssel, félelemmel és lemondással, amelyeket csak pillanatnyi, egészen hétköznapi örömök oldanak kissé fel időnként.

Gábrriel Nóra

Körtmann Járny Katalin

Kópé szelet, 2020

szivacs, műbőr, textilnyomat

E számunk szerzői

Gábrriel Nóra (1992) kurátor, művészeti menedzser, *Budapest* • **Halmi Tibor** (1987) költő, irodalomszervező, szerkesztő, legutóbbi kötete: *Utolsó csatlakozás* (Apokrif-FISZ, 2019), *Budapest* • **Hirsch Máté** (1997) író, költő, színházi dramaturg, *Budapest* • **Kerber Balázs** (1990) költő, műfordító, az ELTE olasz doktori programjának hallgatója, legutóbbi kötete: *Conquest* (Jelenkor, 2019), *Budapest* • **Kortmann Járny Katalin** (1986) képzőművész, *Budapest* • **Láng Orsolya** (1987) költő, író, filmrendező, illusztrátor, legutóbbi kötete: *Személyes okok* (Prae, 2021) • **Masszi Bálint** (1989) ügyvéd, jelenleg első regényén dolgozik, *Budapest* • **Sajó László** (1956) költő, író, legutóbbi kötete: *Kell egy mosodás* (Osiris, 2021), *Sátoraljaiújhely-Budapest* • **Semság Tibor** (1987) költő, szerkesztő, *Budapest* • **Szóllóssy Balázs** (1981) költő, szerkesztő, műfordító, legutóbbi kötete: *A Kilátó Presszóban* (Symposion, 2019), *Budapest* • **Ahmet Hamdi Tanpınar** (1901-1962) költő, író, irodalmár, esszéista, legutóbbi kötete magyarul: *Belső béke* (Trivium, 2020; ford.: Nagy Marietta), *Isztambul* • **Veress Dániel** (1988) szerkesztő (Apokrif), *Debrecen-Budapest*

ISSN 2060-3207

22002 >

9 772060 320701

Ára: 500 Ft